

Redactor-șef: MARIN SORESCU

E. LOVINESCU

T. MAIORESCU ȘI POSTERITATEA LUI CRITICĂ

În studiul celor două generații de postmaiorescieni, am cercetat paralele și reacțiunile ce s-au produs; n-o vom face și în studiul celei de a treia. De zece, cincisprezece ani cultura și literatura română sunt minate de o serie întreagă de fenomene îngrijorătoare legate în bună parte de consecințele războiului trecut. Oricum s-ar numi, toate sunt bazate pe carența rațiunii, a logicei, și, în ce ne privește, a esteticii și a maioreșcianismului, proclamat "inactual". A studia toate aceste mișcări, cu o publicistică bogată și cu imense repercuzii sociale, reprezintă munca de câțiva ani pe care, dacă n-o voi îndeplini-o eu, din pricina timpului și a timpurilor, va trebui să o întreprindă unul din criticii generației a treia; iată de ce lipsește din cartea de față.

Ca încheiere, în cadrul subiectului nostru, adică al lui T. Maiorescu, constatăm că pe linia lui sunt astăzi toți criticii, conduși de spiritul lui raționalist, de logică, de principiu unei autorități tolerante, de disociere națională, de smulgerea literaturii din vălmășagul luptelor politice, urmînd calea proprie a realizării pur estetice, iar, împotriva, se află generația nouă a unor tineri ce se luptă pentru idealuri, care, oricît de nobile ar fi, nu anticipează nimic asupra valorii de creație, ceea ce nu înălțură însă și coincidențele fericite, talentele mari afirmîndu-se sub orice formă; cei mai mulți reprezintă însă invazia lipsei de cultură.

În destinul postum al lui T. Maiorescu distingem însăși formula procesului de formație a oricărei culturi, al cărei progres îl putem presupune "indefinit", și trebuie să-l credem așa, pentru a găsi o îndreptățire a activității noastre altfel paralizată; - este însă sigur că nu se desfășoară liniar, printr-o evoluție treptată spre scopuri considerate ca adevărate idealuri ale omenirii; nu crește din sine, ineluctabil, prin destinul germenului ce-l conține, - ci se dezvoltă prin popasuri, prin întoarceri la poziții de mult depășite, prin contradicții violente ce par a-i dezminți continuitatea și organicitatea. Drumul progresului nu e drept, nu e nici măcar în zigzag, ci dominat de acei principii de "corsi" și de "ricorsi" al filozofului italian, înaintînd și retrăgîndu-se, făcînd și desfășurînd într-un continuu proces de creație și de destrămare, de Meșter Manole zădărnicit de forțele distructive ale nopții. Deși văzut cu ochi contemporani, progresul pare adese o stare pe loc, cînd nu o reîntoarcere la forme de mult întrecute, el este totuși real și se înseamnă într-o linie ascendentă, chiar cînd e curmat de secole de involuție. Mersul civilizației nu trebuie considerat pe spațiul îngust al unei sau chiar al mai multor generații, ci istoric, raportat la veacuri numai printr-o largă perspectivă se poate desprinde firul lui roș prezent prin orice opreliști ar trece. Omenirea are idealuri ușor de precizat întrucît se vîd la capătul unor trude de veacuri și de milenii, și drumul spre dînsese e însingurat de jertfa altor generații luptătoare; orizonturile nu sunt realități de fier ce înăbușe pămîntul, ci simple iluzii optice permeabile...

Pentru a reveni la T. Maiorescu, linia acțiunii lui poate dispărea pentru moment în mintea unei generații cu preocupări, a căror legitimitate nu o contestă nimeni într-o epocă de probleme mai vitale pentru existența noastră decît cele estetice, dar nu poate muri și va reapare la cea dintîi schimbare a momentului istoric. Convingerea în perenitatea ei nu ne-o dă numai verificarea prin cele trei generații post-maioreșciene rămase pe linia învățării dascălului, ci însumarea ei la însăși evoluția cugetării critice, așa cum s-a dezvoltat la toate popoarele civilizate de pînă acum, oricîte intermitențe ar fi suferit din vicisitudinii...

T. Maiorescu n-a fost un cugetător original; meritul lui nu trebuie căutat în noutatea gîndirii, în inventivitatea ipotezei sau în arhitectonica unui sistem, ci în adaptarea unor principii estetice de mult verificate în cultura apuseană la împrejurările vieții noastre culturale de acum șaptezeci de ani. Situația din acea vreme era însă atît de înăpoiată și de haotică, bîntuită fiind și de febra crizei de creștere ce produce senzații euforice, încît aplicarea celor citorva principii elementare ale lui T. Maiorescu în cadrele literaturii române a apărut o acțiune revoluționară și chiar antinațională, și a fost primită cu o înversunare nepolitită timp de mai multe decenii; numai încetul cu încetul ea s-a limpezit ca singura linie posibilă de evoluție a culturii noastre în prelungirea liniei tuturor celorlalte culturi; rezerva și chiar ostilitatea cu care o împinșă generația de tot tînără nu se datorește lipsei ei de solidaritate și de siguranță ci noii crize de creștere, prin care trecem în chip atît de îmbrucător din alte puncte de vedere... Arta are, negreșit, modalități de expresie trecătoare, legate de gustul unei generații; este, într-un cuvînt, prin formă, temporală. Ea are însă și puncte cardinale spre care cugetarea critică a orientat-o, scoțîndu-le, de altfel, nu din speculație proprie ci din procesul de formație a oricărei creații. Acțiunea lui T. Maiorescu - punctul inițial al criticii românești - își va păstra actualitatea istorică întrucît se identifică cu însăși linia de evoluție a artei privită ca o existență autonomă.

Pe morți nu trebuie să-i cinstim numai comemorîndu-i la aniversări și ocazii solemne, ci să-i aducem printre noi, oricînd e nevoie de exemple și de îndreptare, în dialectica unei culturi, ale cărei progrese nu ies decît din ciocniri contradictorii; ei sunt și degete de lumină ce ne arată drumurile și catapulte ce le curăță... Într-o critică actuală este, după cum am spus, "estetică", adică maioreșciană. Nu ajunge însă de "a fi"; îi mai trebuie să aibă și conștiința poziției sale culturale și a obligației ce i-o impune, într-un moment istoric atît de neprielnic... Față de rezerva și chiar de acțiunea violentă a publicisticii de ieri sau față de o literatură abătută de la linia normală a evoluției artistice, criticilor noștri le incumbă datoria unei atitudini militante, bărbătești.

(1942)

REMBRANDT DESENÎND

Centenar Th. Simenschy (de Mihai Drăgan)

Din nou cu "hei-rup" în literatură (de Andrei Grigor)

Lirică germană contemporană: Günter Grass;

Hans Magnus Enzensberger;

Oskar Pastior sau poezia care se vorbește pe sine

Apollinaire și bărbăția valahă

(de Ovid S. Crohmălniceanu)

Arta de-a nu fi poet (de Romul Munteanu)

Mai semnează: Mircea Ciobanu, Valeriu Cristea,
Paul Alexandru Georgescu, Gheorghe Tomozei,
Ion Băieșu, Angela Marinescu,
Mircea Constantinescu

TUR DE ORIZONT

Hani-Bale

Un Hanibal minidimensionat de autohtonul... escu, bate cîmpii (în lipsă de Alpi) prin revista Contrapunct și, lovindu-se cap în cap de alții care fac același lucru, se dă băscălios nevoie mare. Zburdălnicia de sărbători s-a lăsat, pare-se, cu bușituri serioase din moment ce Hanibal... escu rostește fără încetare vesele ineptii.

Pentru cazul că se va dezmetici vreodată - o necesară bibliografie, e drept, literară și poate de aceea mai greu de înțeles pentru el: Eugen Simion - *Scritori români de azi, vol. IV pag. 567*. Deși criticul recunoaște pe buzele haniului poligraf hani-bale crema de ghete cu care își lustruia pe atunci pantofii, nu-i cere acestuia despăgubiri. Îi mai amintește însă hanibalului un vers: "Și n-au învins!"

Ionescu, Popescu, dăscălimea...

Lucafeărul îl omagiază pe Caragiale începînd cu articolul lui L.I. Stoiciu, din care cităm această frază: "Cînd peste fostul URSS stărea de necesitate a puciușilor (de un penibil istoric), anulat după eșecul loviturii de stat gorbaciioviste din 19-21 august 1991, continuă, în fapt, în lipsa criteriului unificator ideologic, o stare de necesitate stringentă ce continuă din reflex, o necesitate a criteriului unificator post-comunist care se resimte a fi de mult lipsă în țările est-europene eliberate de totalitarism."

"Bravo! Bravo!" (Ionescu, Popescu, dăscălimea).

Război împotriva clasicilor

Contrapunct nr.2/1992. Dan Stanca, autorul mai multor teribilește smucite pe care le numește "eseur", se repede cu toate patru picioarele asupra romanelor urcite de G. Călinescu în ultima parte a vieții. Cu infinită milă, autorul condece spre final: "Pe G. Călinescu îl mai salvează manualele școlare, fotografia de tînră cu părul și vîlvoi căruia puțin îi pasă de vinovățiile istoriei". În morală: "Dar cei care vin după el nu știu că exhibiționismul e crema de ghete a dictatorilor?! Scrie adînc, combata bine amicul. Nu mai încapă nici o îndoială. Opera lui G. Călinescu va fi strivită de cea a domnului Dan Stanca.

Cutul personalității

În varianta post-modernă a "României Literare": "Atunci cînd discutăm marile chestiuni sociale, economice și morale ale României, Nicolae

Manolescu o face întotdeauna competent, cu un invidiabil simț al nuanțelor" (citat preluat de Alex Ștefănescu din prefața lui Vladimir Tismăneanu, *apreciatul politolog*, la volumul "Dreptul la normalitate" de Nicolae Manolescu). Obiceiul de-a începe orice articol prin a pune barbă șefului (azi de revistă, mine de stat) este, se vede treaba, greu de învins. Mai ales cînd te ajută un om fără prea mare experiență în chestie, ca dl. Vladimir Tismăneanu, care ține să se repete și în direct (și noi cu dînsul): "Excelenta analiză făcută de Nicolae Manolescu dichotomiează între democrația tribală și cea literară..." etc.

Cotidiene...

Nicolae Prelipceanu, secretar al Uniunii Scriitorilor, "patron" al revistelor literare, redactor la "Cotidianul", membru în... dă "semne ciudate: "Dacă miine, pe cînd voi traversa strada, mă va călca un automobil, acest automobil va fi ieșit, în prealabil, din mine însumi". (Lucafeărul, nr.1). Fiecare cu garații său! Dar dacă n-are automobil, cum declară mai la vale, la ce-i trebuie garați?

Absurd

...de Gheorghe Grigurcu, numai finalul: "în parfumul tropical în care cresc sîinii unei femei ce nu va exista niciodată/ în timp ce tu iubito existî/ existî mii de kilometri de gesturi/ milioane de tone de coapsă o eternitate de umbră cleioasă". Dar și un incipit: "Fii fără grijă Nimicul va procrea și fără ajutorul tău" (Fii fără grijă) în "România Literară". Altădată, autorul era mai limpede (v. poezia *Frunzele. Comuniștilor în ilegalitate*, în vol. "Un trandafir învățat matematica, EPL, 1968 p.71).

Același autor, care sugerează două ține, una subvenționată de Uniunea Scriitorilor, alta de guvern, una cu vocdă, alta tot cu vocdă: "am auzit, deși nu pot să certific lucrul acesta, că o ședință a Consiliului de conducere (al U.S. - n.n.) ar costa un milion de lei" ("Contemporanul, nr.4). Bănuim că, după ce și filialele teritoriale, numite asociații, au fost practic desființate, tot din lipsă de fonduri, și Consiliul de conducere o să-și înceteze activitatea, bresla reducîndu-se pînă la urmă la Comitetul Director. Adică, la ai casei.

Popor de struți imbecili?!

Am citit în ziarul "Viitorul românesc" (nr.218) o declarație a scriitorului Paul Goma, care s-a învrednicit de la Paris să-și arunce privirea către noi, și ne-am înforat de groază: "Pe locul unde ar trebui să se afle România se vede, pur și simplu, o groapă... Din punct de vedere social-politic noi ne aflăm sub... nivelul mării! Dacă această gaură neagră se va umple cu

CIND NU SCRIE PROZA...

Cînd nu scrie proză, d-na Gabriela Adameșteanu scrie prost, iar în ultima vreme nu scrie proză. În revista 22 din 31 ianuarie a.c., p.11, autoarea Dimineții pierdute, alcătuită, cu o mină sigură, de activistă bine instruită, harta politică a Consiliului Uniunii Scriitorilor, afirmă: "De fapt, cosiliul se polarizase, precum societatea românească în întregul ei: o parte gravita în jurul președintelui Iliescu pe linia biografilor, a unor opțiuni politice neașteptate sau a vechiului flirt al scriitorilor cu puterea (Augustin Buzura, Marin Sorescu, Eugen Simion, Valeriu Cristea); alții au surprins, apărînd în zonele și la publicațiile extremiste (Romulus Vulpescu); majoritatea, în fine, s-a îndreptat spre teritoriile opoziției". Nu putem să nu remarcăm sentimentul de îndreptățită satisfacție, de liniștit triumf ce se degajă din ultima propoziție: "majoritatea, în fine, s-a îndreptat spre teritoriile opoziției"; ca și frumoasa exprimare: "teritoriile opoziției", sugerîndu-ne vastitatea. Numai că dacă teritoriile cu pricina se lășese peste măsură - nu mai pot fi ale opoziției, prin definiție minoritară, într-o democrație. Bucluc mare cu termeni ca aceștia: majoritate, minoritate, opoziție, putere... Dacă majoritatea membrilor Consiliului Uniunii Scriitorilor "s-a îndreptat spre teritoriile opoziției: (ale opoziției la scară națională) înseamnă că (admitem cazul că au și ajuns în acele teritorii; au ajuns, au ajuns ei și în teritorii mai îndepărtate) în cadrul Consiliului opoziția se află la putere! Și se află, e lucru sigur, am simțit-o nu o dată. În fine, vorba autoarei, din ultima propoziție citată de noi (aceea înforțată de o legitimă mîndrie) să înțelegem că majoritatea are dreptate? Intotdeauna? Sau doar în anumite împrejurări? În care anume? Pînă să-mi răspundă, doresc să o asigur pe d-na Gabriela Adameșteanu că, dinspre partea mea, poate să fie liniștită: nu gravitez în jurul nimănui. Sînt același, cum mă știe dumneaei, sau cum mai nădăjduiesc că mă știe. A, ca susțin pe cineva (așa cum d-na Gabriela Adameșteanu susține pe altcineva) e o cu totul altă chestiune și e dreptul meu. Sau nu? Oare în capitalismul care vine, vine (ca primăvara) și despre care autoarea Dimineții pierdute vorbea cu multă duioșie într-o destul de recentă emisiune TV (nu pentru copii) tot de o părere trebuie să fim cu toții? Exact ca în socialismul real, sau multilateral dezvoltat, sau...? Păi atunci ce-am cîștigat? În încheiere, o ultimă întrebare adresată înregimentatei mele interlocutoare: dar dacă dvs., Gabriela Adameșteanu, sînteți în realitate cea care gravitați, și nu de ieri de azi, pe o foarte precisă orbită? În jurul cui, nu vă mai întreb.

TOCMAI EI...

Din cuvîntul d-nei Magdalena Bedrosian, directoarea editurii Cartea Românească, rostit la ședința Consiliului Uniunii Scriitorilor din 17 ianuarie a.c., așa cum este redat acest cuvînt în revista 22 din 31 ianuarie a.c., p. 10: "La editura Cartea Românească am publicat înaintea majorității scriitorilor importanți. Acum mare parte dintre ei publică în alte părți. S-ar putea să fiu vinovată și eu, pentru că m-am situat pe poziții politice diferite de ale majorității scriitorilor (s.n.). Dar mulți au plecat pentru că sînt conșinși că pot obține drepturi de autor mai mari din altă parte. Îi asigurăm că pot cîștiga la fel de bine și de la Cartea Românească." Nu am fost de față, nu știu. Dar nu cred că evocînd "vinovăția" ei d-na Magdalena Bedrosian a intenționat să-și pună cenușa în cap. A vrut, probabil, să indice doar cauza îndepărtării unor scriitori de editura Cartea Românească. Oricum ar fi, din fraza subliniată de noi rău (de tot) les scriitorii cu pricina. Și de data aceasta în nici un caz din vina d-nei Magdalena Bedrosian. Cum adică, tocmai ei, scriitorii progresiști, înaintași, care vor să instaureze în România adevărata democrație, să nu admită pluralismul ideilor și diversitatea opțiunilor politice? Să pretindă că oricine gîndește altfel e vinovat și trebuie să se simtă ca atare? Și să se preteze la un fel de urîl boicot din motive ideologice (sau, mai rog, dacă așa e mai nobil, ideologice-financiare)? Ei da, tocmai ei.

Valeriu CRISTEA

buletine de vot împotriva actualei puteri - compromisă (și compromițătoare, pentru români, în fața Occidentului) - atunci se cheamă că am scos și noi capul din nisip, încetînd să mai fim un popor de struți...!"

Noroc, totuși, că încă n-am votat. Întrucît fără avertismentul lucid al d-lui Goma cine știe în ce ne-am mai fi metamorfozat. Dar grija noastră o are în același ziar și tot din Franța și domnul Alexandru Paleologu: "După examenul de imbecilitate pe care l-au dat românii la 20 mai 1990, așa vrea să cred că nu vor rămîne repetenții și a doua oară!"

La așa mod de a gîndi, dar mai ales de a înțelege demo-

cratia și politica, nu ne rămîne decît să ne întrebăm: Cine sînt repetenții? Dar struții? Se vede că nu există numai "rău de mare", ci și "rău de Paris". Iar acesta din urmă se pare că dă ametele și întunecă mințile.

Nu încapă îndoială, ceva nu e în regulă cu cele două personalități dacă ne considerăm un popor de struți și imbecili numai pentru eventualitatea că s-ar putea să avem alte preferințe politice decît domniile lor. Așa pluralism, nu glumă!

DIAC TOMNATIC
ȘI ALUMN

Pentru o promptă reflectare a fenomenului literar contemporan, rugăm editurile și editorii să ne faleznească accesul la noile apariții prin trimiterea la redacție a unor exemplare de semnă. Aceeși rugăminte confracților noștri de la revistele de cultură.

Redacția

Literatorul

Săptămînal de literatură și artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul II, nr. 6(23)/1992

Comitetul director: VALERIU CRISTEA FANUȘ NEAGU EUGEN SIMION MARIN SORESCU

Colectivul redacțional: Lucian Chișu (redactor șef adjunct), Nicolae Diaconu, Andrei Grigor, Dumitru Nicu, Valerian Sava, Marin Stoian (secretar general de redacție)

Adresa redacției: București, Piața Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 17.10.23; 17.60.10, int. 2243, 2248, casașua poștala 33-20.

Administrația: Direcția Pentru Presă, Publicitate și Tiparitură, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, București

Anunțăm cititorii noștri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții

Abonamentele pentru străinătate se realizează prin ORION - SRL, Splaiul Independenței nr. 202 A, Sectorul 6, București, Telefon 17.34.07, Fax (400) 42.41.69

Publicația este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziția 43 ISSN 1220-5583

Tehnoredactare computerizată SOFTCHIM / IORDAN

Mihaela Iorgulescu Gabriel Murgășanu

Tiparul executat la TIPOREX București

Difuzorii particulari din Capitală și provincie, care doresc să distribuie revista *Literatorul*, sînt rugați să ia legătura cu redacția la telefonul (90) 17.10.23.

Literatorul

CRONICA LITERARA

Eugen SIMION

ROMANUL PARODIC,
ROMANUL DE MISTERE

Doi prozatori din generația '80 (George Cușnărenco și Nicolae Iliescu) publică un roman polițist în stil parodic dintr-o serie, mai întinsă. Romanul se cheamă *Dodecaedru* și autorii, recomandându-l în termeni neechivoci (*senzațional, strălucitor, straniu* etc.) ne atrag atenția că trebuie să-l citim, cu sufletul la gură, după miezul nopții... L-am citit în liniște într-o frumoasă după amiază de februarie și trebuie să spun că mi-a plăcut și acțiunea din interiorul narațiunii nu m-a înspăimântat deloc, deși este vorba de șapte sau opt crime aproape perfecte. Este bine scris, are multe elemente senzaționale, nu ocolește scenele senzuale, amestecă existența obișnuită cu fantasmale din cărți celebre și, cultivând straniul, stupefiantul, enigmaticul din viață, nu ignoră posibilitățile ironiei. Programul este, până la un punct, acela al prozei textualiste. Deosebirea este că George Cușnărenco și Nicolae Iliescu parodiază, aici, și procedeele prozei textualiste nu numai pe cele ale epicii tradiționale. Fenomenul putea fi observat, în stare incipientă, și în cărțile lor anterioare, mai ales în acelea ale lui George Cușnărenco. În *Tangoul Memoriei* (1988) el parodiază narațiunea mitologică, dar nu uită nici pe autorul/scriptorul care organizează cu sînge rece această parodie.

În *Dodecaedru* vine rîndul romanului polițist și, în parte, a romanului de mistere. În termenii și cu mijloacele societății noastre. Ce este romanul polițist? O cultivare a surprizei și, apoi, o dezlegare inteligentă, neașteptată pentru cititor, a surprizei (citește: crimă, răpire, furt, deghizare etc.)...Așa procedează și tinerii prozatori români, cu observația că, în scenariul narațiunii polițiste, ei amestecă acum clișeele și temele prozei autoreferențiale. Autorii, cu numele lor adevărat, discută cu personajele în momentele critice ale acțiunii, comentează soluții epice și, luînd-o înaintea criticii literare, fac trimiteri la alte opere și analizează chiar posibilitățile de analiză a romanului. Totul este scos în față și totul este luat cu fantezie, cu umor, în răspăr. Ideea este că viața imită literatura și că indivizii comuni cultivă în chip conștient marile mituri și vor să treacă prin situațiile descrise de operele celebre. George Cușnărenco și Nicolae Iliescu imaginează un cuplu, Don George Quintul și Nicolae Pence, detectivi particulari bucureșteni, care copiază în reveriile și actele lor pe Don Quijote și Sancho Panza (copie vizibilă, consemnată, de altfel, în text). Altă, posibilă, referință literară ar fi romanele lui Conan Doyle. Don George și Nicolae Pence sînt un fel de Sherlock Holmes și Watson în lumea lui Caragiale. Primul dintre ei este directorul unei fabrici de încălțăminte, al doilea este mic negustor de borș pe strada Antim. Profesiunea este nepotrivită pentru un detectiv subtil însă prozatorii aleg în chip deliberat situațiile derizorii pentru a dovedi că aici se refugiază, uneori, marile pasiuni

și marile fantasmă.

Acestea sunt personajele, să vedem, acum, intriga polițienească. Ea începe, în *Dodecaedru*, prin prezentarea în stilul romanului realist din secolul al XIX-lea a străzii, apoi a casei, pentru a ajunge la indivizii misterioși care vor să pună mîna pe ea. Debut parodic, de bună seamă, dar nu suficient de sarcastic, batjocoritor pentru a anula și curiozitatea noastră pentru misterul faptelor abominabile. Cine sunt cei trei indivizi care intră în casa părăsită de pe strada Antim? Regula este ca cititorul de romane polițiste să nu cunoască de la început toate itele unei acțiuni deliberat enigmatice. Din fericire, este de față un martor (Nicolae Pence) și, în curînd apare și al doilea, Don George Quintul, pasionați de situațiile misterioase, detectivi din speța analizei. Ei vor să elucideze istoria unei case asaltate de necunoscuți, apoi, pe măsură ce acțiunea se complică, să dezlege secretul unui lanț de crime. Nota comică de vodevil și bășcălie (aparții și dispariții, travestiri, răpiri,

în stare de tensiune. Originalitatea povestirii constă în faptul că autorii nu ascund că totul este un joc al spiritului inventiv. Cititorul devine martorul și, în cele din urmă, complicele acestei mistificări. Ea începe cu numele străzii (o stradă bucureșteană devenită celebră printr-un roman din 1938) și continuă cu personajele citate care imită alte personaje, cu mult mai cunoscute. Don George Quintul este o parodie bucureșteană a lui Don Quijote, Nicolae Pence, negustorul de borș, imită pe scutierul lui, cum arată și numele. Și, dacă există cavalerul Tristei Figuri și înșoțitorul lui, trebuie să fie de față și o dulcine. Ea se cheamă, în narațiunea lui George Cușnărenco și Nicolae Iliescu, Altisidora și este de meserie - cititorul este rugat să ierte vorba proastă care urmează - curvă. Frumoasă și destrăbălată în medii peștre dimbovițene, Altisidora cucerește definitiv și în chip sublim inima directorului fabricii de încălțăminte, Don George, recomandat de autori ca "un cavaler al timpului nostru".

REMBRANDT: Jan Lutma

eliberări spectaculoase) nu înălțură, repet, surpriza. Ea este bine organizată în *Dodecaedru*. Autorii folosesc trucurile clasice ale genului, dau soluții false, apoi revin și introduc alte elemente, ținînd mereu cititorul

Cavalerul evoluează între două pasiuni și participă, alături de prietenul său Nicolae, la dezlegarea (se va vedea mai încolo că-i mai mult decît atât) încolta misterelor bucureștense. Formula din urmă amintește de

un gen cultivat intens la noi pe la mijlocul secolului trecut. Nu este exclus ca George Cușnărenco și Nicolae Iliescu să se fi gîndit, în programul lor de recuperare parodică a stilurilor epice (program, în esență, postmodernist) și la aceste uitate romane de mistere valahe.

Dar să revenim la intriga și personajele malefice și comice (alianța există în text) din *Dodecaedru*. Care este crima și cine este criminalul? Pe criminal nu-l știm încă (autorii adoptă aici deschiderea clasică a genului), în ce privește însă crima, ea nu întîrzie să apară. Un inginer, Dorin Filipescu, este găsit mort (în fapt, asasinat) în mașină. Un altul, Dumitru Vrăjescu-junior, se spînzură într-un hotel, apoi medicul legist descoperă că individul fusese înțel omorît nu se știe de cine și, după aceea, atîrnat de o sfoară... Ancheta polițistă are două brațe: unul (legitim) format din locotenentul Tudor Crevedia (numele apare și în *Tangoul Memoriei*) și dr. Emilian Vranceanu și altul (particular, în umbra legii) constituit, s-a înțeles deja, din cei doi prieteni pasionați de mistere, Don George și Nicolae Pence, borșarul. Pe cei pe care nu le bănuim, cei din urmă ajung mai repede decît polițiștii de profesie la locul crimei și culeg mai multe date decît ei despre persoanele suspecte. Bănuiele merg (în varianta amatorilor) spre un anume Aurelian Terențiu Calapod, director de cadre la o fabrică de motoare. Acesta face afaceri mari, necurate și nu are scrupule. Iși asumă un a-sasinat, (pistă falsă, menită să deruteze pe cititor) și este, la rîndul lui, eliminat din cursă dimpreună cu prietenul său, aviatorul Cristian Papadopol din Ciîneni. Sînt deja patru crime și detectivii noștri din ambele tabere nu dau semne de neliniște. Vor urma altele, înutil să le amintesc pe toate. Între timp acești holtei (nota comună a personajelor din *Dodecaedru* este celibatul) trec și prin momente mai agreabile. Locotenentul Crevedia și medicul Vranceanu organizează și e din stil erotic, în stil partuză, cu neobosită dulcine Altisidora și o bravă și teapănă Magdalena, iar Don George și amicului său, Nicolae, fac ședințe de analiză a cazurilor sus-

pecte... Apare, la un moment dat, și alt personaj, Marcel Panaitescu, fost avocat și actualmente traficant, nu altul decît tatăl dulcinei. Intrigă mare. George Cușnărenco, care după anumite semne a scris primele 150 de

pagini din roman, înnoadă bine firele și nu ocolește senzaționalul de romanul de tip feuilleton. Eroi lui sînt răpiți și închiși într-un garaj, apoi eliberați nu se știe de cine, eroii se izolează din proprie inițiativă într-o mansardă pentru a scăpa de urmărirea *marei lui rechin* (aceia care stă în spatele afacerii tenebroase) și de aici, după alte asasinat, Don George și Pence se ascund în groapa Cociocului (alt topos literar). Panaitescu, tatăl Altisidorei, este găsit mort, în baie, prin electrocutare, și detectivii privați ne asigură că sînt pe urmele *marei lui rechin*... Cine este acesta? Lovitura de teatru din final intră în calcul. Marel rechin nu este altcineva decît...

Autorii răpesc într-o bună zi pe Don George și Nicolae, îi bagă într-o baracă și-l sillesc să dea cărțile pe față. Stupoare: chiar detectivii au comis crimele pe care le cercetează... Justificarea lor este că, suprimînd pe cei care au fost suprimați, au împiedicat lățirea răului în societate... Cititorul, amator de mistere, este cu adevărat surprins de această întorsătură a lucrurilor...

Narațiunea polițistă clasică s-ar opri, în chip logic, aici. Nu însă și parodia ei. *Dodecaedru* continuă cu alte capitole și alt țir de dispariții, crime, substituirii, suspiciuni, comentarii. Impresia este că alt autor (probabil Nicolae Iliescu) intră în acțiune și, amestecînd încă o dată cărțile, scoate și alte soluții epice. El revine, oricum, celebrul cuplu de detectivi și-l trimite la vinătoare de mistere. Acestea apar chiar pe strada Antim, în preajma casei de la numărul 13 (trimiteri, în continuare, la Caragiale) numită Casa Crucerului...Se lămurește acum și istoria acestei clădiri și se lămurește mobilul lanțului de asasinat: totul se rezumă la o atroce luptă pentru a pune mîna pe o locuință... Miză mică, ridicolă, crime mari, infernale... Intriga, în această variantă, se complică (moartea soților Cosmescu, apariția unui tutungiu și a complicei sale, asasinarea tutungiuului) și, în cele din urmă, romanul polițist și romanul de mistere scris de George Cușnărenco și Nicolae Iliescu se încheie altfel decît începuse și anume se încheie printr-o scriptitoare proză autoreferențială. Autorii stau de vorbă cu personajele (dialogul fusese început mai înainte, în cuprinsul narațiunii), justifică titlul cărții; comentează faptele și soluțiile, dau lista de lucrări consultate și, în fine, sugerează ideea ficțiunii prozatorului care pregătește o ficțiune.

Acestea sînt scheme epice deja cunoscute. Citind romanul lui G. Cușnărenco și N. Iliescu, îmi dau seama că prozatorii generației '80 nu s-au decis încă să le abandoneze. Politică nu le-a diminuat plăcerea de a scrie parodii inteligente și de a inventa în interiorul unor structuri epice deja cunoscute, *Dodecaedru* încearcă să aducă în literatură un gen care rămîne, de regulă, în sfera literaturii adevărate. Există aici cîteva elemente care arată că acest prag este depășit: portrete reușite, replici remarcabile (în stil Caragiale), scene de atmosferă și chiar o tipologie care se ține minte. Don George Quintul și Nicolae Pence, cavalerii ai iluziei justiției, vor să impună binele și frumosul în lume chiar cu prețul crimei... Morala lor este discutabilă, epica este însă alertă, colorată, muntească...

„Cu luciditate simpatetică“

(Cîteva notații cu privire la volumul „Oceanografie“ de Mircea Eliade)

Apariția volumului de „divagații eseistice“ *Oceanografie* de Mircea Eliade, cu textul integral publicat de autor în anul 1934, constituie un eveniment demn de a fi menționat.

Autorul a scris o introducere, în 1934, intitulată *O prefață propriu-zisă*, apelînd la înțelegerea cititorului, care este sfătuit să parcurgă cartea cu „luciditate simpatetică“. Mărturisind că între timp și-a schimbat punctele de vedere, autorul ține totuși să publice aceste pagini, cuprinzînd „o sufocantă nevoie de a spune un lucru urgent și capital“. Relevantă este explicația alegerii titlului: „Încercarea aceasta de a privi viața de toate zilele a sufletului, de a dezlega iarăși, cu seriozitate, problemele simple - pe care nu le mai ia nimeni în seamă pentru că sînt prea mari sau prea simple“.

Nota asupra ediției ne arată opțiunile Editurii Humanitas, oferindu-ne posibilitatea de a urmări travaliul care a stat la baza definiției acestui volum.

Aș începe cu o problemă de principiu. Ce este o ediție critică? Există ediții cu aparat critic la finele cărții, întrunind note, comentarii și variante, și ediții critice fără acest capitol adăugat, dar care țin seama, la stabilirea textului, de voința autorului în ceea ce privește formele de limbă, de suprimarea greșelilor de tipar, de aplicarea consecventă a normelor ortografice în vigoare, de corectarea numerelor proprii.

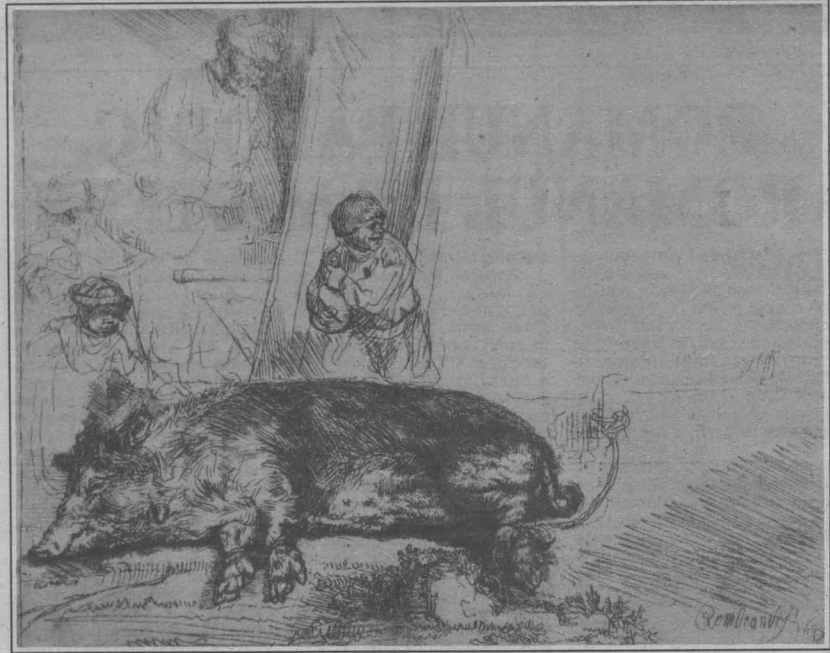
Volumul *Oceanografie* apărut la Editura Humanitas îndeplinește aceste deziderate, cu mici excepții pe care îmi îngădui să le notez în continuare.

La formele de limbă menționate în *Nota asupra ediției* lipsesc unele sintagme păstrate în textul îngrijit de editură. Astfel s-a păstrat forma *peisagii* (variantă atestată de dicționare), dar nu s-a păstrat forma *personajii* din aceeași familie. De asemenea, aș fi păstrat forme ca *sprincene* și *paseri*.

Immediezza apare cu un singur z.

O problemă foarte importantă este aceea a numelor proprii. Volumele *Oceanografie*, *Fragmentarium* și chiar *Insula lui Euthanasius* conțin multe erori în transcrierea autorilor citați și a personajelor operelor literare la care face aluzie autorul. În această ordine de idei voi da cîteva exemple. La pagina 128 Vasile Părvan apare scris Vasile Părvan, deși în alte pagini găsim forma corectă. Celebrul autor de romane polițiste Edgar Wallace apare sub forma Edgard Wallace, greșeală existentă și în ediția din 1934. În marele dicționar enciclopedic italian am găsit numele scriitorului Pitigrilli (Dino Segre) cu un singur *t* și nu cu doi *t*. Greșit apare și numele lui Arthur Berriedale Keith, transcris de editor Arthur Berridale Keith. Numele corect este Salomon Reinach și nu Solomon, cum apare în volum. Mai poșimos doar la numele unui oraș din Germania, anume Elberfeld. În *Fragmentarium* apare această formă, atestată de enciclopediile engleză și americană. În *Oceanografie* apare forma Ebberfeld pe care nu am găsit-o în dicționarele și enciclopediile cercetate.

În anul 1968 Mircea Eliade mi-a trimis douăzeci și opt de pagini scrise de mîină, cu corecturile pe care le-a scotit obligatorii pentru un volum de eseuri proiectat să apară în anul 1970 dar nerealizat. Opt pagini se referă la *Oceanografie*. Autorul a revăzut atunci textele nu numai pentru eliminarea unor greșeli de tipar, dar a înlocuit anumiți termeni, a adăugat unele cuvinte, pentru valorificarea ideilor expuse și precizarea gândurilor exprimate. Inserez cîteva exemple extrase din cele opt pagini primite cu corecturile lui Mircea Eliade și care nu figurează în ediția apărută la Editura Humanitas. Paginile corespund volumului apărut în anul 1934 la Editura Curtea poporului.

REMBRANDT: Mistrețul

p. 33 de evenimente care nu se vor mai repeta și oameni care nu vor mai fi

p. 34 neutri = indiferenți
scoici sparte = scoici sfărîmate
vacuități = nulități

p. 41 dimineața = dimensiunea (subl. ns.)

p. 42 un om cu desăvîrșire rar = un om cu adevărat rar

p. 43 înmărmuresc = impresionează

p. 72 dicția = dicținea

p. 75 mărturisesc = mărturiseam

p. 80 nu se suspendă = nu e suspendată

p. 95 o istorie, o fenomenologie = o istorie și o fenomenologie (subl. ns.)

p. 128 SEX = Eros și erotică.

p. 130 excită = turbură

p. 138 Acum = se elimină din propozițiune

p. 209 putreziciune = putrefacție
vie = exaltantă stîrvuri = cadavre

p. 224 și artei = se elimină din text

p. 230 la nota de subsol se adaugă între paranteze 1934.

Am ales o pagină din cele

opt trimise în 1968 de Mircea Eliade, xeroxată, pentru a oferi o imagine concretă asupra modului de lucru al marelui savant.

Țin la dispoziția Editurii Humanitas, pentru o eventuală reeditare, toate modificările efectuate de Mircea Eliade.

Elena BERAM

p. 263, 25, p. 2	ca omie = ca omie
35, p. 1	responsabil = adăuga.
p. 267 p. 11	etnografic = orientalist
p. 267 p. 2 de jos	certe = autentice
p. 272, 25, p. 1	incute = opere
p. 2-3	brucate = creație
35, p. 1-2	fantastice = fantastice
p. 275 p. 8	extrem
p. 280 p. 10	argumantativ
p. 286, p. 5 de jos	catastrofice
p. 290 p. 12	poate

ARTA DE-A NU FI POET

Întotdeauna m-am întrebat de ce Nicolae Prelipceanu este atât de obsedat de lupta cu vrșmășia cuvintelor, de ce poezia a devenit pentru el marea fantasmă, mereu căutată și veșnic negăsită. Să fi existat în el o teamă latentă că nu poate birui inerția limbajului comun? Este posibil. Mai demult, credeam că N. Prelipceanu nu poate depăși o *serie literară*, fiind condamnat de propria scriitură să rămînă un număr matricol de grup. Tenacitatea autorului nu poate fi pusă la îndoială. S-a luptat cu limbajul ca arhanghelii cu satana. Dar nici în numeroasele sale plachete de versuri și nici în roman, indiferent de experimentul abordat, nu a ieșit niciodată învingător. Marea lui artă este cantonată la titluri. De la *Arma anatomică* pînă la *Mașina de uitat* (Cartea Românească, 1990) forța de sugestie a titlurilor rămîne într-adevăr remarcabilă. Dar dincolo de acestea începe deșertul gîndirii banale și a cuvintelor moarte. Formula poeziei-inventar este lămentabilă, chiar dacă ea țintește spre ideea: „Ardeul roșia morcovul/ merlele căpșunele fragii/ zmeura și toate celelalte/ au meritul că nu vor să ne sucească mințile...“ (*Ardeul roșia morcovul*). Proiectată peste universul vegetal, apoi peste cel animalier, ironia și umorul poetului nu generează literatură.

Dar este posibil ca reveriile literare ale lui Nicolae Prelipceanu să fie incitate de alte elemente. Nici un

scriitor nu poate fi măsurat printr-un singur text decupat dintr-un ansamblu de cuvinte. Și-atunci mi-am spus că imaginația sa se pune în acțiune prin reveria voiajului. În fond G. Bachelard nu spunea că marii călători, descoperitori, înții au visat și după aceea s-au încumetat să străbată oceanele? Dar testul făcut cu *Bătrînețea speranță* rămîne tot negativ. Nefiind Immanuel Kant și știind că nu sînt/ aș fi vrut să călătoresc să văd lumea întreagă/ sau măcar cîteva părți care mi se par/ mie aici într-un capăt al ei principale/. Poetul a călătorit („nu mă tem că am să văd prea mult“), dar nici pe acest plan dorința sa nu s-a validat prin poezie.

Și atunci a pomit, cum se spune „acum“, în căutarea unui „spațiu protector“ prielnic scriiturii sale, atât de variat de la un autor la altul. Să fie oare *restaurantul*, ca la atîția poeți urbani din generația simboliştilor, cafenea noastră balcanică, locul de taifas al boemei literare românești de altădată, (fiindcă azi nu se mai poate). Reveria este prielnică pentru multiplicarea autopretutului, poetul din serie se zărește pe sine. /Stau în restaurant/ și mestec aceeași gumă/ de anul trecut/ și mă uit afară cu o ochi închis/ prin fața căruia trec/ cenușii/ toți ai mei! (Autopretul). Dar nici melancolia, nici nostalgia din această cafenea, ușor teatralizată nu se convertesc în poezie.

Apoi, mi-am spus că, probabil, autocontemplarea într-un spațiu intim ar putea fi favorabilă poeziei. Dar și *poezia jurnal* are un grad de literaritate zero, micul efect de stranietaie, experimentat de autor, fiind un adjuvant

estetic extrem de slab. Ne-am trezit la ora nouă/ și mi-am făcut ca de obicei/ gimnastica letală/ am încercat să telefonez/ dar m-a lovit peste gură/ un aer străin/ (*Stimate prietene*). Scrierea moare literar, între realitate și vis. Spiritul ludic, oniric, nu-i prieste *Mașinii de uitat*. Poezia cu o discretă coloratură politică se stinge și ea într-o melodramă artificială.

Programul lui Nicolae Prelipceanu este pe măsura eșecurilor sale. Proiectat peste timp, el rămîne tot un „lințoliiu calm și general“. Să intrăm în detalii: trebuie să-ți pui pe hîrtie totul/ să faci grămizi de creioane și cîrpe/ orînduite frumos/ pe coli nesfîrșite/ să dormi cu țeasta goală acolo/ să mîncînci/ să te speli/ să expectorezi! (*Prasta hîrtiei*).

Dar tocmai această probă se dovedește a fi cea mai grea. Ea nu izbutește nici în scriitura orizontală de la stînga la dreapta, nici de sus în jos, ca aici:

Cu
ochii
închiși
îmi
pun
ochelarii de noapte.

Poetul știe toate acestea. El știe că: „vorbele/ toate/ nu sînt decît semințe ale zădărnicii/ iar poezia/ mașină de uitat“.

Nu întotdeauna! Dar în acest caz sîntem de acord cu autorul.

Romul MUNTEANU

RAZLETE

Marin SORESCU

OSKAR PASTIOR
SAU POEZIA
CARE SE VORBEȘTE PE SINE

În 1987 criticul Klaus Ramm Ingrîșea la editura Hanser din München o cuprinzătoare și originală carte de citire din opera lui Oskar Pastior. „Jalousien aufgemacht” este o carte de căpăți pentru cei interesați de aventura poeziei germane contemporane, ajunsă, prin experimente, precum cea a lui Pastior, la limita de sus a decantării. Poeziile lui Pastior, spunea Christoph Meckel, el însuși poet de mară, sînt „vesele-vestele, rele și frumoase, precise și difuze, transparente și opace - și, totodată, o măiestrie progresie a poeziei europene. Reflectînd toate experiențele lingvistice posibile, reținînd toate dezlegările limbii, punînd în discuție toate convențiile”.

Născut în 1927 la Sibiu, Oskar Pastior a început liceul în orașul natal, întrerupîndu-l pentru o perioadă de 4 ani deportare și muncă forțată în mină la Dombas, ca german din România. Reîntors în țară, și-a terminat studiile medii, înscriindu-se și absolvînd Facultatea de Filologie din București, secția germanistică. Din 1969 s-a stabilit în Berlinul occidental. E autorul a numeroase volume de poezie experimentală, printre care: Gedichtgedichte (Poemepoem), „Der kringotische Fächer (1978), Wechselbalg (1980), Sonetburger, 1983, Anagrammedichte (1985), Modeheft (1987), Lesungen mit Tinnitus (1986). A primit mai multe premii literare. Temeinuc cunosător al literaturii române, din care a tradus mai ales poezie. De asemenea, lui i se datorează excelența versiune germană a prozei lui Urmuz. Dialogul, care a apărut într-o primă versiune (cu multe greșeli de tipar!) în 1990, a fost consemnat în primăvara aceluiași an, la Rotterdam, într-o trilogia italiană-olandeză decorată cu machete de vapoare. Festivalul internațional la care luase parte, organizat cu altă dăruire de Martin Mooij, cu lecturi în orașul gazdă, dar și în multe alte localități din Olanda, se afla în ultima zi. Vorbisem adeseori despre poezie, convenind cînd vom avea vreme să ne așezăm la masa tratativelor în vederea unei discuții organizate, care să fie dată publicității.

Aflat în plin proces de clasificare, alături de Günther Grass, Hans Magnus Enzensberger ori Michael Küger autorul poemelor și al palindromelor trebuie să-și asume și el riscul interviurilor care dezvăluie și explică.

S. - De mulți ani faci în spațiul limbii germane una din experiențele cele mai radicale. În poeziile tale, nu numai cuvintele, dar și literele, sînt importante.

P. - Nu renunț niciodată la semantică, dar poezia o văd și-o aud pînă și în particulă. Scriu ca să nu fi tradus.

S. - S-ar putea să fi tradus în românește. Știu cîtiva poeți care sînt tentați să încerce niște echivalențe.

P. - Pe mine însumi mă interesează să traduc doar intraductibilul. Cînd scriu sonete, anagrame, palindroame - mă interesează libertatea pe care-o pot storce din aceste constrîngerii. Pe lingă cele cunoscute, eu adug constrîngerii în plus. La sonete am fost atent ca fiecare vers să aibă același număr de bătați la mașină. Și latura din dreapta să fie dreaptă. Și căi cea din stînga.

S. - Făci ca poezia să se înscrisă, de fapt, într-o formă geometrică.

P. - Da. Și rimarea nu e o treabă de ultima silabă, sau de ultimele silabe. Tot rîndul rimează. Rîndurile în întregime rimează, după schema abba-baab-cde-cde. Primul sonet de acest fel s-a născut spontan, ca și al doilea... și al cincilea... Dar vînzînd asta, și nepuținînd-mă opri, am studiat aceste crîmpeie de anagramă și m-am apucat de-am scris un volum întreg de „Anagrammedichte”. Rîndurile de pornire le-am luat din „Povești de calendar” de Johann Peter Hebel.

După ce am plecat din România, prima carte a fost o culegere, la Suhrkamp, cu poezii scrise (în cea mai

mare parte) la București. Locuțiuni, dar cumva sparte, fărîmîșate în moleculele lor. Prima carte scrisă aici a fost „Gedichtgedichte” (Poemepoem). O sumă a problemelor legate de cum faci o poezie. Descriind niște poezii imaginare au ieșit texte poetice.

A fost ca o plimbare în culisele procesului de creație Gedichtgedichte Luchterhand (1973). Au urmat două cărți: „Hörich” (Despre tot ce se aude) apoi „Fleischeslust” (despre tot ce se mîncîncă. Un fals tratat de bucătărie).

S. - Cum ai traduce în românește „Fleischeslust”?

P. - Poate așa: „Volutatea cămii”. Sînt acolo niște rețete fictive. A urmat, apoi, cartea: „Der Kringotische Fächer” („Evantaiul Crîmeo-Gotic”). Subtitlul este „Lieder und Balleten”. Aici am inventat un dialect care nu există, nici nu poate exista și e bineînțeles intraductibil. Acest dialect are la bază: limba maternă care e germana, dialectul ardelencesc vorbit la Sibiu, limba română, limba maghiară, crîmpeie de rusă învățate în lagăr, crîmpeie de engleză, franceză și greacă. Greaca farmaceutică. Și latina, bineînțeles. Și, desigur, ca în tot ce scriu las la latitudinea receptorului să-și caute

sensul său, să-l introducă în text, conform biografiei sale lingvistice...

S. - Aici simți nevoia unei precizări, pentru cititorul român. Poezia lui Pastior e înfășurată în multe straturi. În multe cămăși, care se lasă sau nu dezvelite. La primul contact însă ceea ce frapează este aspectul comic. Lumea reacționează cu degajare de bucurie la unele lecturi foarte izbitoare - Pastior citește impecabil și cred că poeziile sale trebuie ascultate în lectură lui. De altfel, s-au făcut multe înregistrări și aproape fiecare post de radio german are o mică arhivă sonoră Pastior. Ascultătorul (cititorul) este pus în fața unui năstrușnic dispozitiv de ris. Risul e molipsitor. Cititorul (ascultătorul) gustă bucuria invenției. Aceasta ar fi o foaie, cea de deasupra. Urmează altele... și altele, pe care studioșii nu vor ostensi să le descrie.

P. - Am observat că aceste poezii Crîmeo-gotice funcționează la fel la Los Angeles ca și la Paris. Eu suprapun un fel de sintaxă afectivă: întrebare, răspuns, mirare.

În „Kopfnuß Januskopf” - poezii în palindroame - de fapt e vechea problemă existențială: eu sînt cîmpul de bătaie dintre determinism și indeterminism. Tentația de-a fi în același timp subiect și obiect de cercetare. În mod obiectiv, îmi pun la dispoziție creierul ca obiect de cercetare. Asta corespunde și descoperirilor fizicii de azi, cu dispariția contradicțiilor dintre obiect și subiect. Se vorbește chiar de voință liberă a ionilor. Aș vrea să precizez că niciodată nu vin cu ceva preconcept. Proiectele se nasc spontan, cum spuneam dintr-o curiozitate la pîndă. Sau din interes - în sensul interese, a fi la mijloc, a fi amestecat.

S. - Fiind la mijloc înseamnă că lucrezi la două capete?

P. - Da, simultan, la două capete, de la început și de la sfîrșit, către un mijloc necunoscut. La palindroame silabice, la textele mai lungi de exemplu am început cu „Mehr hocuspocus Homer” (Totul e conceput fonetic). Lucrînd la anagrame m-am saturat de litere. Cu această ocazie mi-am dat seama și de partea vulnerabilă a literelor. Dacă inversez Lieb, obțin Bell - care nu merge. Dacă inversez un x obțin sc. Și asta m-a făcut să văd că și literele sînt ceva arbitrar. Sch nu poate fi întors. Anagramele, de fapt, permutarea literelor, creează o stare de suspendare a timpului. Timpul se elimină. Și asta m-a iritat. Știu că timpul există și e ireversibil. Și procesul citirii, Das Lesen, merge într-o singură direcție...

S. - Cînd că asta se întîmplă în toate limbile.

P. - La palindroame m-a interesat ce fel de timp are în funcție de măsura pe care o iau în mod arbitrar ca bază, lese o altă realitate dacă iau cuvinte întregi drept cea mai mică unitate de măsură și alta dacă iau silaba. În schimb, la palindroame nu m-au interesat concepte mai largi ca ciclicitate. N-am vrut să fac

prin asta ceva mistic. Am vrut să aflu cum decurge citirea. Și în caz ipotetic să fac niște texte care se citeșc singure.

S. - Îmi place ideea textelor care se citeșc singure. Cum ai ajuns aici?

Probabil că aceasta are legătură cu poezia concretă care se practică prin anii '50-'60.

P. - Bineînțeles, prin acei ani făceau poezie concretă poeți ca Max Bense, Heissenbütel, Franz Mon, Gomerling - aceștia îmi vin acum în minte. Există anual un colocviu de poezie nouă la Bielefeld. De mulți ani se adună aici acești autori de poezie concretă, dar și alții mult mai tineri, care merg în alte direcții. Fiecare rezolvă „noul” altfel, cum poate. Toți însă pornesc de la convingerea că limba și procedeele de creație au un caracter material.

La acest colocviu de la Bielefeld mai vin Jandl și Friederike Mayröcker... apoi tinerii austrieci, Pierre Garnier, Franz Josef Czernin...

S. - Li cunosc pe Jandl și Mayröcker... am cîntă împreună. În urmă cu mulți ani, la Akademie der Künste în Berlinul occidental. Pe vremea aceea poezia lor se baza foarte mult pe fonetism și dialectal, dar era... încă destul de semantică. Nu știu în ce direcție au evoluat. Poezia ta cum se poate numi?

P. - Eu fac într-un fel legătura între poezia foarte abstractă și poezia care se gustă cu auzul. Poezia pe care o practic are de-a face cu sîntenita limbii. Limba e mai sîntetă decît mine și ascultătorul se simte acasă în poezia mea pentru că ascultătorul n-are impresia că eu vorbesc despre ceva, ci că eu doar vorbesc și poezia se vorbește pe sine. Poezia mea e și barocă. Tradițiile își spun cuvîntul. Există multe straturi. Și poeziile acestea au valențe libere la fel de fel de culturi și cunoștințe. Impulsul cel mare a fost desideologizarea limbii. Un fel de apel către ascultător: oameni, aveți grijă cum vorbiți, aveți grijă să nu cădeți în capcana dogmaticilor, lozincarilor, ideologilor. Pentru că așa cum vorbiți, așa și gîndiți. Și cum vorbiți și gîndiți așa sînteți și așa acționați.

Eu nu fac deosebire între gîndire și limbă. Și inamicul numărul unu al popoarelor a fost Platon.

S. - Platon? Mie mi-au venit în minte acum alți filozofi... mai recent.

P. - Da, Platon. A adus atîta nenorocire cu noțiunile sale de ferice, iubire, fidelitate, care sînt atât de mari și frumoase, încît niciodată nu poți să le atîngi și atunci ești nefericit.

S. - Așa mi-ai înțeles.

P. - Dacă n-ar fi fost Platon, n-ar fi fost nevoie de nici un psihiatru. Asta spun în glumă pentru că am constatat și eu că ideile generale există și au putere.

S. - Idei generale umane.

P. - General umane și general inumane.

Pastior este un erudit al lirismului, care aplică vagului și inspirației rigori de geometru. Sudiază entropia poeziei, vorbirea care cade în sine, ghemuindu-se pînă la cuvînt și silabă. E multă dinamică în cărțile sale, familiarizate cu legile vitezelor mari și există în ele un fel de gălăgie cosmică, produsă de distrugerea catastrofală și de înflăcărea din particule și molecule. Această artă germinativă degajă umire, bucurie și oarecare spaime. Are dreptate cînd afirmă că sînt poezii pentru auz. Ele se aud și între ele și se cheamă de la o carte la alta, într-o cascadă de ecouri produse de o orgă ale cărei țevi tatonază misterul.

REMBRANDT: La drum

la ființă în funcție de unitatea de măsură pe care o iau în mod arbitrar ca bază, lese o altă realitate dacă iau cuvinte întregi drept cea mai mică unitate de măsură și alta dacă iau silaba. În schimb, la palindroame nu m-au interesat concepte mai largi ca ciclicitate. N-am vrut să fac

Oskar PASTIOR

Patru poemepoem

În Poezia sfulului se demonstrează de ce epica are și trebuie să aibă un suflu mai lung decît lirica aceasta se produce cu ajutorul unui dispozitiv constînd din mușchiul pretext sau membranați suport învelit și un calendar demonstrația se face astfel celor cu picioare scurte și solduri late statistica le conferă un ecou mic dar rază mare idealizînd pe de altă parte preferă figura cu galion în acest mod prin intermediul mușchiului pretextului sau membranei suportului înțelesului și calendarului sînt antrenate două camere de mingi de fotbal și orice îndoială e înmuită cine mai crede totuși că poezia sfulului ar fi ceva lipsit de armonie bate vîzduhii.

*

În rîndul întîii se află un A și încă un A sînt cei doi A din rîndul întîii în rîndul doi se află un A și încă un A sînt cei doi A din rîndul întîii dar schimbați între ei în rîndul trei se află un A și încă un A nu mai sînt cei doi A din primul rînd ci cei doi A din al patrulea rînd numai că schimbați între ei ceea ce iese la iveală în rîndul cinci unde se află un A și încă un A deci cei doi A din rîndul patru numai că neschimbați între ei poezia

*

În poezia camivorului fata șade pe prima metaforă lăleaua pe nasul șefului liliptan din așhabad și acesta pe un pic de ghimber albastru cine întîrzie trebuie

poate fi citită orizontal și vertical ceea ce sporește efectul în mod frapant vă rog să executați desenul

drept pedeapsă să facă reverențe la a doua metaforă în fața marelui candelabru înainte de a intra acolo așteaptă doamna duncan la volan și-î înmînează o cască de voiaj metafora a treia din față e mai mult înaltă decît lată din lateral mai lată decît înaltă ea conține un tacîm cu vînat camuffat ca o trusă de prim ajutor și un sticlete artificial cu a patra metaforă încă nu-i nimic de făcut ea e încărcată mai mult într-o parte și doame metafora a cincea e lesne de remarcat emană un miros clesios și funcționează după introducerea unei monede a șasea lipsește aceasta e însă o eroare deoarece luminează din interior de metafora a opta însă să te feresti ea e falsă și ticăloasă mai mulți cititori dintre care o drogherită și doi filologi care s-au incurcat cu ea sînt de atunci dați dispăruți asta ar putea trece drept tertip însă mă rog unde ar duce metafora a noua nu e metaforă fata lălela alias doamna duncan sticlete artificială încărcată într-o parte mai doame încă ceas de pontaj eroare cu iluminăție din interior alias capcană de oameni șade sub un mare candelabru și taie felii din tacîmul ei cu vînat din nasul șefului ei liliptan din așhabad cu ochii mari și timizi metaforele zece și unsprezece și doisprezece fac coadă ce-o să le aștepte cînd poezia camivoră nu s-a sfîrșit însă e în esență schițată schimbarea rolurilor are caracter

DIN NOU CU "HEI-RUP" ÎN LITERATURĂ

Pe la începuturile comunismului românesc, câteva tancuri sovietice având pînă făcăt cu combustibil ideologic se opiteau să culce la pămînt "Coloana infinitului" înălțată de Brâncuși la Tirgu Jiu.

Prin 1948 un Sorin Toma, înzestrat cu miros de copoi roșu, adumeca, strîmba din nas și depunea o ridicolă rîvnă pentru a-l îngropa pe Argeși sub aluviunile sterpe și roșii năvălite din răsărit și gestionate... de experți ai tehnologiei autohtone.

Un dicționar al limbii române, întocmit în plin dogmatism, definea cibernetica drept "născocire a ideologiei burgheze menită să țină în întineric și așuprire masele populare".

Într-una din însemnările sale Lenin îi imputa lui Tolstoi că, deși îmbracă rufașca mușcului și minca la fel ca el o areză străbăncios, nu a văzut necesitatea revoluției comuniste.

Înaintea războiului, cărțile lui Sadoveanu erau arse publice în flăcări roșii, înțelețe cu venin - verde, desigur. Tot verde era și glonțul care l-a răpus în 1940 pe Nicolae Iorga, dar culoarea lui devine fără de importanță, mai lîrziu, cînd, sub amenințarea armelor murea în libertate impresurată Vasile Voiculescu.

În deceniul al șaselea, "revoluționarismul" primitiv declanșă campania de "dereticare" a literaturii române, însoțindu-se înverșunarea de încurajarea melodică "hei-rup, hei-rup! Cad stîncile de fier". Pentru un timp, stîncile - George Călinescu, Șerban Cioculescu, Lucian Blaga, Tudor Argeși - au fost încocute cu efemețe și inconsistente moviște de nisip ale căror nume au fost spulberate de vînturile timpului și n-au rămas în geografia spirituală românească.

Nu de mult, buldozerele socialismului multilateral năruiau biserică.

Prin toamna trecută, într-un locu de provincie, un profesor de literatura română condamnă estetismul maiorescian ca fiind retrograd pentru că abate atenția de la realitățile grave ale lumii.

Astăzi, la adăpostul confortabil al unei ideologii de sens invers, sîrguincioși discipoli ai lui M. Novicov, I. Vitner sau I. Chișinevschi se opintesc, duduind aiudoma tancurilor și buldozerele de pînă mai ieri, icînd ridicole *hei-rup-uri* voinicești și înfestînd aerul cu gazele eşapate rezultate din combustia internă a citorva grămjoare de coceni și vreascuri uscate adunate de pe la marginea bunuinoase ale culturii române. Un război zgomotos și absurd împotriva unor valori de ieri și de azi: din nou G. Călinescu, M. Sadoveanu și Argeși, Nichită Stănescu, M. Preda, A. Buzura, E. Simion, V. Cristea, M. Sorescu.

Procesul comunismului! - spun ei bombîndu și pieptul fur și făcîndu-și ochii roată (o roată mică, altă cită îi ajută privirile pîlpînd la "sfîntă" minie) în așteptarea aplauzului și a strigătelor de admirație. Și sint unui care bat din palmele pe care mișuirea condicului altfel decît ca pe o frîgăriu sau o lance le obosesc. Alții care se fac că nu aud, dar se bucură în secret. Destui care ascultă cu mîhnire și tac.

Procesul comunismului, se spune jublativ, dar și amenințător, punîndu-ni-se în față o singură alternativă: a pune umărul la demolarea valorilor culturale ori a-ți păstra propriul sistem axiologic. În prima variantă poți primi, gudurîndu-te, un certificat de noblete și luciditate intelectuală (omologat în 1990, prin piețele buccureștene, unde cuvîntul magic "jos" aducea oricui recunoașterea clarviziunii, inteligenței, purității). În a doua variantă riști să îți se lipească "pe nume" (cu scuipt, desigur, dar secretat și țîșnit cu distincție aristocratică) bulina stigmatizatoare de "neo-cripto-comunist" (după un procedeu de mare efect electoral, omologat și el tot în 1990). Mulți și-au protejat numele și imaginea publică topîndu-și vocile în corul "hei-rup-istilor". Alții au preferat să-și conserve statura lăuntrică, riscîndu-și însă prestigiul real și străta de ofica impostură.

Procesul comunismului? Desigur. Numai că în literatură ei se desfășoară astăzi după o "jurisdicție" izbitor de asemănătoare cu aceea sub umbrișurile căreia comuniștii înșiși își justificau demersul de "sanționare" a unei întregi istorii literare. Aceștia sînt finalitate, atunci și acum, susținută de un reperitorio lozincard și el, în bună măsură, similar: "Asanarea" morală a culturii, înălțarea valorilor ei esențiale ori,

cel puțin, preluarea critică doar a produselor "sănătoase", rod al unei concepții înaintate, și extirparea celor "bolnave", "retrograde". Rezultatul: mulțarea - e drept, temporară - nu numai a culturii românești, ci și a citorva generații crescute pe un teren asupra cărui, în lipsa reperelor valorice, se instăpînise ceața deasă a dogmei.

Stabilirea unui inventar al motivelor care pun în mișcare noul "hei-rup-ism" literar nu e tocmai ușoară, iar încercarea de a o face nu e neapărat însoțită de speranța lămuririi lor integrale. Unele, poate cele mai importante, se oferă ca evidențe din ecuaționarea citorva elemente esențiale ale perioadei post-revoluționare. Altele pot fi presupuse în străfundurile mai tainice ale oricărui "inchizitor". Multe, afit din rîndul onora cîț și al celorlalte, țin de precaritatea structurilor caracteriale ale "judecătorilor".

Motivul central al vehemențelor demolatoare nu poate fi separat de circumstanța politică sub semnul căreia, de mai bine de doi ani se află societatea românească. O dovește repunerea în discuție a relației dintre estetic și ideologic. Chiar dacă disputa nu a ajuns la cotele teoretizării polemice, devine tot mai acută tendința de deplasare a accentului pe cel de al doilea termen, cu totală ignorare, dacă nu chiar cu disprețuirea manifestată a celui dintîi. Procedul nu e nou și el a mai fost practicat ca țel, dar și ca justificare a "luptei de clasă", modalitate de impunere a autoritarismului politic.

De la lupta de clasă de atunci, la actuala "luptă de castă", mecanismul s-a perfecționat prin intelectualizarea. Dăruiți activismului politic post-decembriș, o mare parte a literaților români n-au ezitat să sacrifice (cu bună știință !!!) Specificitatea literaturii, ca manifestare a artisticului, în favoarea unor idei, acțiuni și scopuri politice a căror valabilitate ori adevăreare temporală rămîn în seama convingerilor fiecăruia: monarhism, anticomunism, întrutotul îndreptățit, dar exprimat, din păcate, ca o supradimensionată și, mai ales, tardivă delufare menită să le asigure imaginea unui iluzoriu eroism post-factum. Prea mare pentru a-ți rezista, ispită folosirii literaturii în susținerea scopurilor politice și propagare a acestuia. Nu numai "politizarea" masivă a numeroase reviste literare "cheie" facilitează o atare explicație. Confuzia voită a criteriilor de evaluare devine formă de persuadare a conștiinței publice. Producții scrise afiate exclusiv în spațiul politicului sint formulate drept realizări artistice beneficiind de cronici literare (!!) sub semnături autoritare cum este cea a d-lui Nicolae Manolescu care aluneacă dezvoltat dinspre estetic spre ideologic, propunînd izbinzi literare de genul "Convorbînți cu Mihai I" sau al volumului de articole politice ale lui Ion Cristoiu. Păstrîndu-se ceva mai aproape de condiția criticului literar, dar nu afit de aproape încît sînt atragă asupra lui suspiciunile cogolilor intru revoluționarism, Alex. Ștefănescu înălță ditrîmbul volumului de poezii "Piața Tien an Men II" (aflat și el într-o precisă circumstanță politică) ori mustră vreun debutant că în poezie nu-și face simțita agresivitatea din publicistica politică. Faptul ar stîmîndreptățiri uimiră dacă un amănunt bine cunoscut n-ar situa lucrurile într-o relație "logică": directorul *României literare* este totodată și liderul unui partid politic avînd susținători fervenți, bine plasați și pe la celelalte reviste literare. Dacă relația amintită face logică explicarea unei stări de fapt, ilogică rămîne neputința culturii românești de se sustrage tendințelor de monopolizare politică.

Sigur, scopurile acestor confuzii deliberate care așervesc literatura acțiunii politice sint orientate în prezentul imediat și în perspectiva mai mult ori mai puțin apropiată. Urmărirea lor este dublată însă de construirea subterfană a unei legitimități mai cuprinzătoare, imprimînd criteriului ideologic o măsură cu un efect retroactiv. Victime ale unei noi epoci a demascărilor, Marin Preda, Nichita Stănescu, M. Sadoveanu, George Călinescu devin sub "pana" lui Gh. Grigurcu, Al. George, S. Damian,

Dan Stanca și a altor minuiitori de pickamere, monstruoși colaboraționiști. Tristă și îngrată alăturare de nume! Consolator, totuși, gîndul că numele Bibliotecii din Alexandria a rămas, fără ca istoria să-l păstreze și pe al aceleuia aflat, din ignoranță ori rea voință, la originea focului care a mistuit-o. Interesant, dar de acum deloc surprinzător, este că în susținută ori acțiune demolatoare noi *hei-rup-și* ococesc cu grijă domeniul esteticului pentru că scopurile lor îi sint exterioare și pentru că în acest teritoriu nu și-ar putea formula capetele de acuzare fără să se acopere cu totul de ridicol. Prudentă inutilită, fie și numai pentru faptul că, oricîte banderole de "colaboraționist" ar înfășura pe cărțile lui M. Preda, de pildă, din ele va răzbate mereu cel puțin o frază cum este următoarea: "Că tu vii să-mi spui că noi sintem ultimii țărani de pe lume și că trebuie să dispărem (...)" Și ce-o să mîncîm, mă Bîznăve? Ce-o să mîncîm, mă timpuleț?" Sigur, întrebarea nu se adresează nici unuia din detractorii lui Marin Preda. La fel de sigur este însă că nici dl Gh. Grigurcu, nici ceilalți nu au rostît asemenea fraze "colaboraționiste" nici în 1967, cînd aparențele nu păreau a le justifica, nici mai tîrziu.

S-ar putea admite, totuși, că sorginea unor asemenea elanuri distructive nu e de natură ideologică și că acestea ar fi inspirate exclusiv de năzuința sinceră a unei așezări morale a literaturii și a literaților români. Devine atunci de neînțeles că o asemenea "ofensivă" morală evită cu consecvență persoane cu șanse mult mai mari într-un eventual top al colaboraționismului. Greu de presupus, de pildă, că directorul *Radio-Televiziunii* sau al *României libere* (care n-a fost, desigur "organ" al PCR ca *Scînteia*, ci publicație a Sfîntului Sinod!) erau funcții de opoziție îndrîjnită față de dictatura ceaușistă. Ei da, dar aici Gh. Grigurcu ar da peste Octavian Paler! ("A ta era năframa, Chiriac, bată-te să te bată, de ce nu spui așa că era să intru la o idee"), Sigur, Octavian Paler s-a "purificat", iar Marin Preda, deși n-avea de ce, n-a mai apucat s-o facă. Și nici nu e sigur că ar fi făcut-o în maniera practică astăzi. Oricum, desfășurată selectiv, "acțiunea morală" se transformă astfel cu ușurință în opusul ei, iar ipoteza sincerității ei generoase se dovedește falsă și cedează locul tot explicației politice.

Nu e de ignorat, aici, o componentă pur umană a negării valorilor amintite: invidia, însoțită de vanitatea înfîlțată. Pentru că nu e deloc lipsită de importanță observația că țintele predilecte sint staturile impunătoare, care umbresc suprafețe destul de întinse în jurul lor. Nu Mihai Beniuc, Dan Dășlu, Victor Tulpure ori A. E. Baconsky - autori devotați, într-o bună parte a existenței lor literare, ideilor comunismului - atrag impetuozitățile demolatoare. La concurență cu ei, ierariile s-ar mai putea aranja, dar (nu-i așa?) bucuria trăită totuși în umbra mai marilor n-ar fi pe măsura orgoliului. Doar eliberînd - nechibzîtuț defrișare! - spațiul ierarhiilor literare de prezența covârșitoare a marilor consacrați, s-ar putea îngheșui acolo multe "valori a-tomice" care își visează poze eroice prin manualele școlare.

Revenînd la prezentul imediat, campania de batjocorie proletcultistă a estetismului are partea ei de miză și semnificație în activismul politic. Scopul fundamental al noul *hei-rup-ism* este să se ciorvătăiască, la nesfîrșit, cu puterea și să o îndepărteze, cum necum - mai degrabă *necum*, șz zice. Motivele invocate sint numeroase, de la alcătuirea unei imense liste cu înfiorătoare capete de acuzare, pînă la postulatul că menirea intelectualului este de a se afla mereu în opoziție. (Ar rezulta de aici că, în eventualitatea cișligării alegerilor, un partid puternic intelectualizat - și literaturizat - în toate componentele sale va oferi un spectacol cu totul inedit, fie aflîndu-se în opoziție cu sine însuși, fie renunțînd de la bine încputul a putere pentru a-și urma nobila vocație a opoziției). Există însă în spațiul literar oameni care refuză să amestece planurile, delimitînd net domeniul artistic de cel politic și adoptînd în cel de al doilea poziții moderate. Nîmic mai oriplant pentru activiști politici care își subordonează literatura scopurilor partizane. Scrișnînd din diși ei viră pe țevă glonțul ideologic și declanșează un tir turibund sortit să spulberă

"erezia". Ridicole inconsecvențe ale tirurilor apar însă, inevitabil, și aici. Pe aproape o pagină din "Contemporanul", Marele Inchizitor Gheorghe Grigurcu își desfășoară verva și voluptatea demolării țintîndu-l la zid pe criticul Eugen Simion. Pretextuți? Un enunț în care, în 1979, Eugen Simion afirmă că "mardsmul poate ajuta la înțelegerea relațiilor dintre operă și lumea pe care a produs-o". De aici pînă la juisanta afirmație (nedemonstrată) că "în mentalitatea d-lui Eugen Simion funcționează (...)" conceptele totalitare, nu-i trebuie d-lui Grigurcu, iubitor de voluptăți intense și rapide, prea mult. Rămîne deoparte faptul că un evident complex al plasamentului valoric îl face pe d. Grigurcu să se dea la personalități care-i depășesc cu mult statura "critică". Mai semnificativ este însă că agerimii demascatoare de care dă dovadă își scapă un enunț (între multe altele de același gen) pe care i-l semnalizez cu dorința sinceră de a-i ușura "nobila" acțiune: "Într-o notă din *Capitalul Marx* scrie: Opoziția dintre puterea proprietății funciare, bazată pe raporturi personale de așervire și dominație, și puterea impersonală a banului..." (Nicolae Manolescu - *Arca lui Noe*, vol. I, pag. 317, Ed. Minerva, 1980). Alte recomandări bibliografice: "Literatura română de azi" (1965).

Ciudată selecție! - s-ar putea spune, dacă subtextul unor atare demersuri n-ar avea rațiunile lui, devenite evidente prin obstinația cu care, în planul de muncă al noului *hei-rup-ism* literar, apar mereu cam aceleși nume: Augustin Buzura, Marin Sorescu, Fănuș Neagu, Valeriu Cristea ori Eugen Simion. Cu adevărat ciudat este că tendința de evaluare săvîrșită exclusiv pe criteriul politic se face simțită și în etichetările aplicate de un înalt funcționar al Ministerului Culturii, funcționar a cărui știută apartenență politică îl duce la confuzia voită a planurilor: "Nu pot spune că sint de acord cu afirmațiile lui Marin Sorescu sau Eugen Simion care spun că ei încearcă să facă o revistă extrasă politicului. Mi se pare că trăiesc într-o aberație intelectuală".

Identificabile în număr foarte mare - reductibil totuși la câteva învariate semnificative - asemenea alitudinii au o convergență precisă. Noi culturici au nevoie ca foarte breasla culturală, îndeosebi individualizățile ei marcate, să adere la scopurile politice pe care le vinează. Prezența unor nume rezonante pe alte poziții (politice) poate, dar exprimate prin separarea clară a domeniilor) devine stînjînitore pentru nevoia lor de a unanima "luciditățile" intelectuale ale momentului în sensul politic pe care-l urmează. Ei pot trimbița că în România opțiunea politică trece prin stomacul "prostimii" (au și făcut-o, chiar în acești termeni și, desigur, în revistele de cultură), dar atitudinile diferite adoptate de oameni situați la nivelul superior al culturii le încurcă socotilele și le periclitează imaginea de deținători ai adevărului absolut pe care cu atîta ostie și-o construiesc aici și afară.

Sigur, cum le e obiceiul, lucrurile sint expediate și în acest caz cu o judecată simplistă și simplificatoare, "nescutită de ridicole ipocritizii". "Erelici" sint acuzați, nici mai mult nici mai puțin, de oportunism și (un cuvînt drag *hei-rup-ismului*) colaboraționism. Nu e nevoie de prea mult spirit de observație pentru a vedea că lingușirea protipendadei politice a opoziției vehemente e confortabilă și foarte profitabilă, în vreme ce refuzul de a "colabora" cu aceasta atrage după sine riscul împroșcării cu noroi a imaginii publice și pe cel al excomunicării din spațiul cultural.

A se număra călătorii făcute în străinătate de Valeriu Cristea, de pildă, sau orele necesare pentru a ajunge de la blocul său, de pe lingă IOR, la o frumoasă vilă post-decembrișă de pe b-dul Aviatorilor, ori funcțiile în care a fost uns sau atitolele în care este ponegrît ca la ușa... elitismului. Curat oportunism!

În ce mă privește, drept "recompensă" pentru scrierea acestui articol "oportunist", voi primi, desigur, cîteva burse mai îndelungate undeva departe. Între timp, la un-ți dîntre posturile de atasat cultural pe care puterea m-l va oferi, mă va suplini vreun opanat "persecutat" de regimul actual.

Pînă atunci, îmi ofer numele pentru a fi se atasă eticheta de colaboraționist.

Andrei GRIGOR

GRAFITTI

Gheorghe TOMOZEI

UN LEU PENTRU EMINESCU?

Un ziar ("Adevărul") se îngrijorează pe bună dreptate de soarta casei din strada Berzei unde ar fi locuit Eminescu și deschide un cont pentru ca posibilități contribuabili să participe cu sume modice la salvarea edificiului aflat în ruină.

Pînă aici, toate bune. Instituțiile de cultură ceva mai îndreptățite să-i ofere, fie și postum, o casă poetului național (Ministerul, Academia, Uniunea Scriitorilor) nu și pierd vremea cu asemenea fleacuri, cum nu și-au pierdut-o nici pe "stil vechi" (cînd, dărîmînd mănăstirea Văcărești reconstruiam, mirabil, "Caru cu bere") și, sînt semne, n-o vor face nici în viitorul apropiat.

Dureroasă, amară, umilitoare e "lozinca" sub care e răsurnată, în fața nației, pălăria cerșetorească: **DAȚI UN LEU PENTRU EMINESCU!**

E oribilă!
Murdară.
Infamă.
Ne-am ticăloșit oare într-afîț încît să ne pierdem peste noapte orice mindrie? Sîntem (cum ne vîd unii) o țară "neguvernabilă", sărăcită, cu un handicapat la trei locuitori, deschisă crimei, jafului, prostituției?

Peste mîină ni s-a tot dat.
Din mîină ni s-a tot luat.
Dar n-am întins mîina decît pentru a culege vise, himere, stele.

N-avem bani. O știm. Dar casa din Berzei nu va fi fost la origini decît o bojdeucă. Eminescu, la punga lui, n-a fost un chiraș pretențios. Deci nu e vorba de *casa lui Eminescu*, ci

de o căsioară a căreia i-a locuit o odaie. Nu există nici cea mai mărunțică dovadă care să ateste autenticitatea ruinurilor ce ne sînt oferite ca fiind o casă emineșciană: tiparele clădirii originare vor fi fost de mult surpate, alte și alte ulterioare înjghebări luîndu-le locul. Să refaci ce? Presumții!

Sigur că ar merita monumente toate locurile pe unde a trecut poetul. Plăci memoriale ar trebui să ne familiarizeze cu toate drumurile lui în oropsita cetate a "prăbușirilor", Bucureștii.

Dar nu astfel.
Nu cerșind.

Bani ar mai fi. "Casa lui Eminescu", refăcută, nu reclamă o sumă mai mare decît cea cheltuită (dacă prin absurd în Capitală s-ar mai construi locuințele) pentru un apartament de două camere cu confort minim.

Citesc într-un jurnal că ministerele noastre militare și-au "rupt de la gură" oferindu-le din bugetele lor serios ciumpăvite echipelor de fotbal Dinamo și Steaua (mult iubite și stimate de popor) suma de 290 de milioane de lei. Un milion de oameni ce și-au plătit în avans autoturismele la prețuri vechi refuză să achite diferențele și amenință statul cu un proces în care cer (un auto costînd acum un milion) un milion de milioane de lei! Doar într-un an Garda Financiară raportează obținerea, prin amenzi și confiscări, a unui miliard de lei. Mai sînt ceva parale. Chiar mie, de pildă, editura Albatros mi-a oferit pentru un volum de versuri scris

în 2 ani suma de 25.000 lei. Deci există bani.

Nu spun că trebuie primejduit bugetul nației prin alocarea de sume speciale pentru reedificarea ipoteticei case a poetului Eminescu - care, e sigur, n-a rivalizat cu Buckingham Palace -, nu, altceva cer: construiți, dragi edili, utilizînd chiar *bani* lui Eminescu!

Eminescu - bani, iată cuvinte ce nu fac pereche. Fiindcă, postum, poetul a fost foarte bogat. S-au tipărit cărțile lui în milioane și milioane de exemplare, toate vîndute, după vînzarea cărora teșchereaua culturii s-a umflat copios.

Să renunțăm la milogeală. Să uităm acest insuportabil "Dați un leu pentru Eminescu!" și să zidim dacă e să zidim cu banii celui totdeauna sărac.

Cu un *Muzeu Eminescu* pe strada Plantelor, unde a murit poetul, ar trebui început. Ar fi, nu-i așa, o instituție "rentabilă".

Banii, repet, se pot găsi. Chiar și 9 mîșteri mari. Var și cărămidă.

Puse una peste alta, toate cărțile lui Mihai Eminescu ar umili, înălțate într-o ciclopică viziune, statura Domului din Köln!

REMBRANDT: Jan Six

REGII MAGI

Nu știm unde s-au dus la întoarcere craii după ce steaua lor

li s-a ascuns...

Cu mantile din semiluni și coroanele turnuri scînteind prin adînci seninuri.

Să ne spună ce au văzut ei...

Nu știm: viața i-a resorbit în grijile oarbe lumești, în mizeria și crimele tronurilor, ori cerul,

lăsat mai jos prin băți de aripi și glasuri îngerești lipe.
Un vâl dintr-odată îl răpește.

Dar între cerul

Răsăritului

și cerul Apusului

știm că s-au ostenit

și au scris o cale a laptelui pentru toate veacurile.

Uhe s-au dus cum veneau

în Irozi,

fără cai și cu săbii de lemn,

aruncîndu-ne-n plin mister,

chiar dacă numai spre a ne spune că ei nu au văzut nimic;

și să ne facă din nou fericți?

Aurel RĂU

COMEDIA INUMANA

Ion BĂIEȘU

O soluție

Mi se pare că v-am mărturisit și cu alte prilejuri că mă folosesc (fără jenă) de cele mai obscure surse pentru modeste mele articole și schițsoare. Dispun de o rețea întreagă de informatori, care și-au făcut din aceasta o profesie, un mijloc de existență. Acum o săptămîină, unul dintre ei mi-a furnizat (la un preț liberalizat) o informație extrem de utilă.

- Ai vreo legătură cu agricultura? m-a întrebat mai întîi.
- Firește, am zis, m-am născut la țară, din părinți țărani și am acolo o droaie de frați, surori, veri și cumnați care se ocupă cu agricultura.
- Atunci, îi fac oameni pe toți. Le dau o idee care să le tripleze recolta.

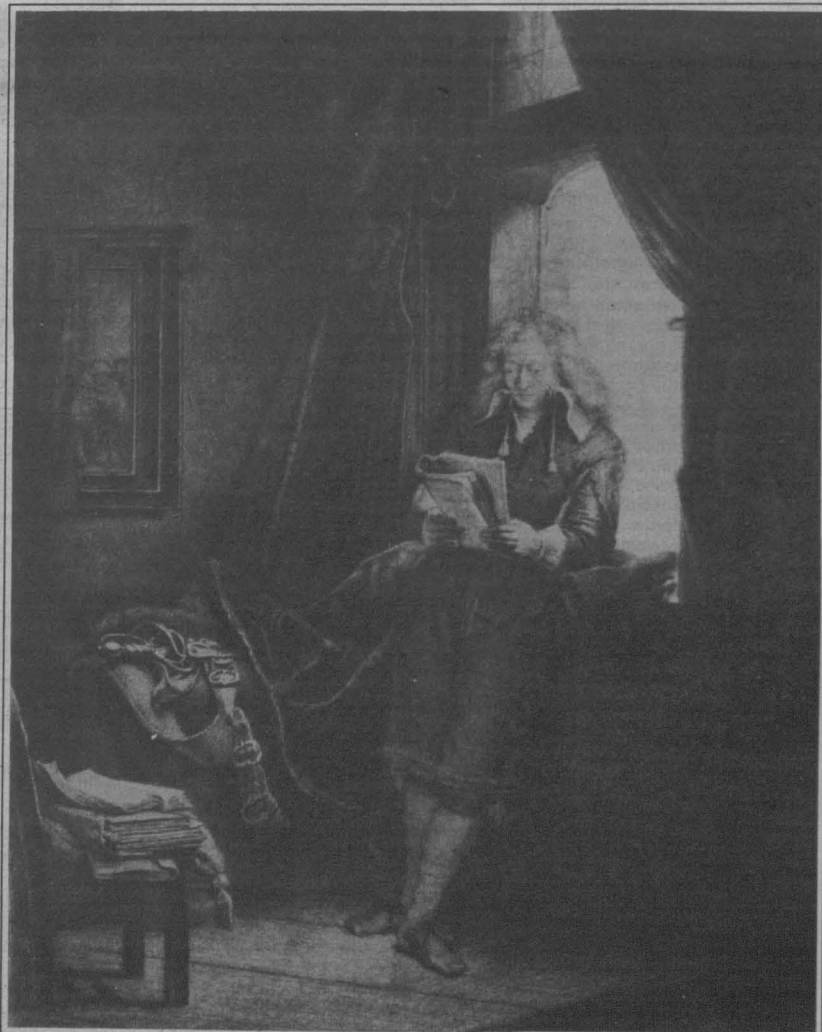
- E vorba de irigații?
- Taci și ascultă. Irigațiile sînt scumpe, îngrășămintele la fel. Eu le dau o soluție ieftină ca braga. Totul se face rapid și fără nici o cheltuială. Scoate banii.

I-am dat suma pretinsă după care el mi-a înmînat o hîrtie pe care scria: "Instrucțiuni secrete pentru folosirea acupuncturii la plante".

- Există așa ceva? am întrebat eu, uimit.
- Da, dar nu te apuca să bați toba în dreapta și-n stînga. Dă-le ideea numai celor dragi și apropiați. Să înceapă cu grîul și porumbul.

Am luat instrucțiunile, plus vreo sută de ace de cusut și am dat fuga la țară, la ai mei. I-am adunat pe toți, pînă la cele mai îndepărtate rude, bărbați, femei, copii, bătrîni. Toți erau nedumeriți, iar unii sperau că le las o mare moștenire în dolari. După ce am făcut o lungă și oarecum lirică incursiune prin trecutul familiei noastre, le-am prezentat pe scurt și foarte precis noua metodă, capabilă să tripleze producția lor agricolă. S-a lăsat o tăcere adîncă și lungă, bărbații aprinzîndu-și țigările fără filtru, iar ceilalți înghițînd fumul rezultat de pe urma țigărilor. Chestia m-a enervat, drept pentru care am început din nou să subliniez avantajele practice ale acupuncturii la plante. În sfîrșit, după o altă lungă tăcere, unul dintre bărbații mai în vîrstă a catadicsit să întreb:

- Păi, ca să le faci acupunctură, plantele nu trebuie mai înainte semănate?
- Normal.
- Păi noi n-am semănat nimic.

Mircea CONSTANTINESCU

SFÎRȘIT DE MILENIU ÎN BUCUREȘTI

"Să fie vocea
prietenilor defunți
sau gramofonul?"
Ghiorgios Seferis

În maieu chinezesc, borșos, cu o bogată mustață prăbușită a lehamite peste gușă, șoferul dubei frigorifice, inițial burdușită cu navete (carne preambalată? pui? găini? curcani? iepuri? copane și piepți? tacimuri?...), răsucește cheia de contact. E mîndru nevoie mare fiindcă, alături, sălășluiesc două sănătoase exemplare femeiești ce nu doresc să străbată Bucureștii în condiții de scurmbii murate, fapt pentru care l-au rugat stăruitor, clipind des genele adăugate, să le suie, în magaoaia ta, că tot ai liber coloșca. Acum, în marșarier circa zece metri, frigorifica pare să dorească a se odihni între o motopompă și o macara, ambele aflate în plin sezon în folosul șantierului de reamenajarea Dîmboviței. Respectivii conducători de utilaje își scot șapca (primul) și cascheta Dinamo (secundul) pe hublourile de rigoare și protestează la unison agîtînd brațul drept (primul) și cel stîng (secundul): Băi țărane! Plimbă ursu de-aicea că noi nuncim, băă!

Superior, stăpînul dubei nu le-aruncă decît o privire în retrovizoare. Surful lui, pungiut a dispreț, se schimbă iute a preocupată faloșenie: manevra e nițel delicată, de-acord, însă nu-i el un papălapte s-o dea în bară tocmai acum, acum cînd fetișcanele se foiesc, amuzate ca la un spectacol unde au acces deși nu și-au plătit biletele de intrare. Păcine, scrișnește, se smucește și improașcă fum albăstrui și aromă de motorină cu incalculatori frigorifice; dar se urnește, linge bordura Alimentareii și se avîntă spre bulevard ca Dierna părăsind portul Tomis. În intersecția cu V. Părvan frînează. Deliberează o clipă, apoi semnalizează stînga deși manevra, aici, e perfect interzisă. Cine, totuși, să se opună manevrelor unei frigorifice presupus dolda de produse alimentare?! Cîțiva șoferi amatori se găsesc s-o facă, indiferenți și ignorați în privința misiunii umanitare a dubei. Aceștia fluieră, apostrofează, își arată pumnii și caninii, ba și emit unele judecăți apodictice al căror conținut ar putea împurpura chiar și obrajii unor hipopotami. Zadarnic. Șoferul în maieu chinezesc le dă cu tifla, toarnă multă suficiență în rol știindu-se asistat, cam cum l-ar juca pe Hamlet Sir Laurence Olivier în prezența ultimei regine britanice. Duba ocolește elegant stația PECO și tinde spre facultatea de Drept. Un maxitaxi duos dungat în alb-albastru circulă regulamentar, alături de bordura dreaptă a bulevardului, iar frigorifica se alintă, cînd înainte, cînd înapoi, funcție de trafic și de înalta pricepere a mustăciosului, deloc dispus să-și pericliteze pneurile, suspensia, axul cardanic, prin urmare încercînd și reușind uneori să ocolească cîteva dintre cele o sută optsprezece gropi vizibile din asfaltul încins. Pacienții taxi-microbuzului, în procent crescător, își destind gîturile și-și lipsesc privirile de frigorifică. La capătul cursei, precaut, șoferul și-a virît în urechi dopuri din vată de Buftea; încît, acum, îl lasă indiferent corul exclamațiilor gîfite, Vine carne! Aduce pui! Unde-o descărca? Cobori și tu? Hai că-ți țiu ieu rînd!... Pacientele frigorificii, în compensație, amușină cu dezgust către sardelații microbuzului aerodinamic și-și flutură fustele străvezii (Imprimeu de stampe japoneze,

conceput la Bacău și realizat la Buhuși) spre răcorirea pulpelor mate, cam arse de soare ce se nimeresc în contact intim cu, totuși, fierbițele vinilin al scaunelor din dreapta mustăciosului; mai mult, obrajii lor, nu mai puțin asudați, nu se dezvăluie acele bruște șanțuri simbolizînd grija, preocuparea, dilemele mistuitoare brusuc cîtînd obrajii vecinilor din maxitaxi, obsedate acum de încărcătura dubei, destinația ei și de cantitatea de miracol aferent. Cît de cît, să știm și noi, ce dracu lasă-aicișia or coloșca!

"Matematica și carnea de porc sînt cele mai grele" (Vocile orașului).

Aproape de fosta stație din dreptul Operei - blocaj: pe două rînduri, cuminți, așteaptă să înainteze spre Elefterie cîteva duzini de autovehicule. De fapt, ele permit să migreze în sens opus duziniile de autovehicule grăbind dinspre Elefterie-Cotroceni. Podul Elefterie, aflat în lucru, gîtuie circulația; nu mai puțin - șantierul dîmbovițean. Cel mai aprig suferă conducătorii betonierelor, basculantelor și excavatoarelor (pe roți, acelea pe șenile avînd acces numai pe cheiul rîului); aceștia suferă și rabdă, rabdă ce rabdă pînă ce încep să înjure, iar cînd obosesc, apasă bezmetic claxoanele. Locuitorii pașnici din zonă s-au obișnuit, la fiecare trei minute se reped și închid-deschid ferestrele, funcție de corul claxoanelor ilicite.

-Ce s-a nîmplat, accident? se interesează, vioi, adolescenta de lingă șofer.

-Aș! Se merge numa p-un sens, d-ai! Cu șantierul-ăsta vai de mama noastră!

-Al! N-a murit nimeni... exclamă ofuscată în așteptări, persoana proximă; porni să-și aerisească decolteul cu evantaiul improvizat din ziarul Informația Bucureștilui peste care, pudică, a renunțat acum o oră să se așeze. Cealaltă, mai visătoare, zîmbește nițel încrunțată gîndului că soarele acestei veri timpurii îi va păta iarăși junețea cu miile de pistrii ofensatori. Fișituit spumos al fustelor fluturate trezește în șofer nostalgii fără cusur. Încît, cu

degetul mare al mîinii stîngi, țepușă, încearcă să-și scarpine regiunea dintre omoplați sub maieu chinezesc; să nu fi fost fetele aici, și-ar freca spatelul de mînerul gemulețului posterior, pe cînd așa, mde, se chinuie bietul de el...

Motorul microbuzului dungat duos sforăie egal, între frigorifică și trotuar. Ocupanții se bulucă în dreptul scăriței; dintre ei, ultima coboară o jună aproape înaltă, cu părul castaniu curgîndu-i peste umeri, mult pe spate. Ca din spacă, înaintașele ei se topesc în direcția magazinului Fortuna din piața Operei, unde, inevitabil, apreciază ele, frigorifica va descărca în minutele următoare, Ceva, acolo, s-apucăm și noi, ce dracu!... Spre stupefacția acestora din urmă, juna se grăbește înapoi, spre facultatea de Drept. Stringe la piept suava cutie a viorii și pășește săltat, vios, parcă fredonînd cu fiecare călcătură, fugărită numai de intenții generoase și arii cuceritoare. După un moment de ezitare, traversează bulevardul vizavi de căminul studentesc și intră în cofetăria Tosca.

-Domnișoară Carp! o strigă cineva de la o măsuță.

Într-adevăr, se numește Carp, Mălina Carp, ceea ce nu constituie un motiv suficient spre a întoarce capul și a răspunde cuiva care, la urma urmelor, poate și să fie pradă dacă nu unei confuzii, cel puțin unei coincidențe, Carp nîindu-se azi și descendenții tucurii de pe fostele moșii ale fostei familii ilustre. Aerul de seră tropicală dinlăuntrul cofetăriei îi reduce pe buze surful optimist oarecum telegenic și cumva tufit prin emisiunea sonoră consecutivă:

-Un tort de înghețată, te rog.

-N-avem, domnișoară Mălina. Azi n-au adus.

-Atunci, choix à la crème.

-Sînt cam vechi. Și-acum, cu căldura asta...

-Nimic cu frișcă?

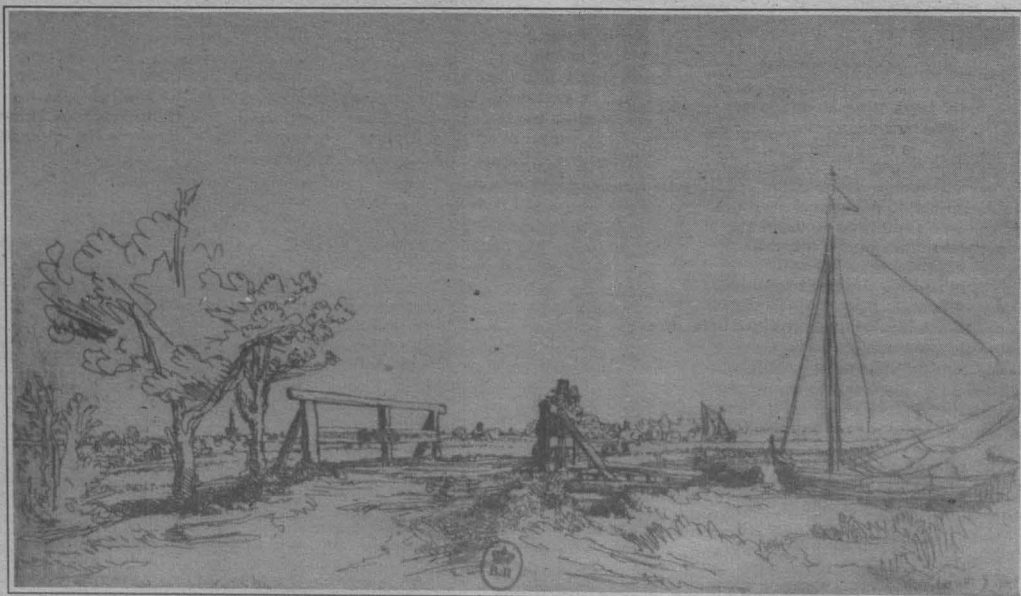
-Proaspete sînt tartelile, știu că domnului profesor îi plac.

-Da, desigur, îi plac. Pune-mi șase. Cu șnur.

-Se poate să uităm?!

Șnuruit - cu fundiță policromă, pachetelul pare, la scară redusă, un tumul etrusc, fasonat cu o abilitate proturitică. Senzația e întărită și de poziția palmei care-l adăpostește - pentru cinci, șase minute cît durează drumul pînă la vila profesorului - pios-țeapănă, de parcă persoana a fost scuturată de forii unui ritual păgîn iar acum, cu ofrandă în mînă, harul zeesc se va pogori asupra-i și-o va înhăța. Cutia viorii poate fi purtată și de mîner. Ritmul pașilor Mălinei se modifică în consecință, cele două

ofrande, vioara și pachetelul cu tarte, îi blochează brațele astfel că și pașii ei lucrează acum diferit: ceva mai rari, parcă și mai dibuitori, ca și cum juna își amintește greu mînerariul. O furnică spatelul - înseamnă că urmează să traverseze piața Operei, de cîteva zile minimalizată, gîtuită pe alocuri și contorsionată chiar și pentru pietoni mult mai degajați decît domnișoara Carp. Zvicnetul inimii, continuat cu înepături ca de tinjar flămînd sub coaste. Dacă s-ar putea scărpa, eh, altă viață! Brațele blocate, pașii tatonanți, trupul puțin aplecat înainte, fusiform și fabricat de spaima agorafobice; în totul, Mălina pare întruchiparea unei statuetze chinuie creator de Archipenko. Depășește restaurantul Operei, se oprește, caută din privirile puțin mioape stopul, aici n-au atîrnat niciodată semafoare, ea totuși insistă, covîrșită de o corectitudine citadină. Dă să traverseze, însă, părăsind trotuarul înalt față de terasamentul străzii Dr. Lăster, piciorul i se zmucesc trăgînd după el și bazinul, șoldurile iar cache-sexul se întinde și-mursică labiile ca un rozător de cîmpie, ea rabdă, moda e modă. O izbesc grupulețe compacte, multicolore: sînt cetățeni, bucureșteni ca și dînsa, ce se grăbesc spre Fortuna, dincolo de aiei, printre boschete și bănci și guri de aerisire-de-metrou, acolo unde frigorifica, prin manevre de poligon-auto, s-a oprit deja și-și lasă pîntecul înghețat să fie devalidat conform unor hirtii cu antet, ștampilate și iscalite de un director, un contabil-șef și un responsabil. Peste drum de biserică Sf. Elefterie, micuța Alimentară, înzestrată din belșug cu ciolane de 4 lei kg și margarine insalubre, își pierde vertiginos clienții. Rondul de flori împrăjmuit cu fier forjat îi fură pașii, asta înseamnă că a pășit de-acuma pe bd. dr. P. Groza, chiar în momentul cînd talazuri de omenire valsează încorect dinspre metrou, o primesc, o răsucesc, o abandonează, iar o iau în primire, juna e cîteva secunde tătîre și schior-in-slamol, simultan, noroc că două zecimi din agresorii sparg talazurile principale mirosind-intuind-afînd că, Se dă carne, băă, hai și noi coloșca! Gîtul viorii a coincis un dram de vreme cu o etravă, apoi cu o pînten de alpinist, iar acum, în bernă, aproape mătură băltoacele răzlețe, semn că locatarii de pe-aici și-au stropit adineauri fațadele și porțiunile de trotuar aferente vilelor, întreg cartierul se întrevea a fi alcătuit din clădiri cu maximum două etaje și doar puține blocuri-turn sau construcții masive perturbă echilibrul. Escarpinii tineri trudesconștiincios, doar ici-colo, unde marginile gropilor din

REMBRANDT: Podul de la Six

asfalt nu avertizează suficient, Mălina își simte gleznele când zmucite, când răsucite, când furate-n stînga și-n dreapta. Ce-are a face? Biruiesc ca totdeauna avîntul și idealul generos, biruiesc și intersecția cu bd. Eroilor, iată și str. dr. Marinescu, ce mai, este ca și ajunsă la destinație. Vechea centură a străvechiului oraș a fost străpunsă. Cine-o mai împiedică acum să calce săltăreț, degajat, melodios precum la părăsirea maxitaxiului? Absolut nimeni.

"Fie pîinea cît de rea, tot mai bun e cozonacul" (*Vocile orașului*).

Ca să urce scările din lemn cam putrezit și sonor, Mălina Carp trebuie să aprindă un chibrit. Cu ajutorul lui, poate înainta fără să mai aia var pe umerii umbrii de mantoul părului ei castaniu. Rezeamnă tocul viorii de perete și așează tartinele deasupra, freacă repetat bejigașul cu fosfor înspre afară, ca toate femeile. În sfîrșit, măciulia sfîrșie, aprinsă. Pîlpîiala de veghe mortuară a flăcării îi amintește, ca de fiecare dată cînd urcă aceste scări, de cuvintele mamei, în tot palatul Bibescăi, pe vremea camuflajului, diplomații se deslușeau numai cu luminări din roze. De-aceea, probabil, o încearcă totdeauna senzația că pătrunde într-un castel părăsit; sau transformat în club, unde o corală mixtă repetă arii din *Traviata* sau *Oberon*. Aici, mai exact spus: sus, ocupă camere prietenul familiei Carp, și al Mălinei, firește, pe care a meditat-o la limba engleză și a determinat-o să opteze pentru Liceul de artă și, la urmă, pentru conservatorul bucureștean. Chibritul se stinge. Trebuie aprins altul. Scara tocmai acum cotește primejdios, iar balustrada tremură ca o epileptică. (...) Pe cartea de vizită de sub butonul soneriei scrie Eugen Bălăceanu; prima și ultima sa soție obișnuia să-i spună la o cafea prelungită cu benedictină, *Negusule!* Reprezenta o anagramă aproximativă a prenumelui, oricum, faptul l-a determinat pe profesor să-i inverseze numele, în replică, și s-o strige Aniz-Onizucacnac, obținînd involuntar o rezonanță incașă dar și un calambur tragic ce a prilejuit o veritabilă nepotrivire de caracter imediat după ultimul război, cînd anumite nume istorice, chiar și inversate, erau dacă nu pe cale de dispariție, oricum puse la index. Mălina sună și, după o vreme, profesorul Bălăceanu, într-o pijama în dungii albastre și brune, (peste care n-a apucat să-și tragă halatul matlasat) îi deschide tipil, cabotin, de parcă așteaptă o percheziție din partea unor vecini de palier (altminteri fictivi, procentul de vecini-de-palier în Cotroceni e neglijabil).

-Te-ai ramolit, negusule, te culci o dată cu găinile.

Bărbatul replică, puțin cam precipitat: -Ce faci, intră!

Ea îl măsoară, clipind des din rimelul miuit, el stă pe marginea patului și face cute pe covor cu vîrfu papucului tocit și decolorat. (...)

-Ia spune, negusule, de ce vrei tu să nu mai trăiești?... Pentru că totul aici la tine miroase a ruină... mie poștă să-mi spui de ce renunți la viață?

Întrebarea a sunat ca gongul chemînd călugării să nu mai poastească după canon. Au repercutat-o pereții, numeroasele rafturi cu cărți, discuri și fotografii, tablourile, noptiera, tocul ferestrei (stil lucarnă cu pretenții ogivale), tocul ușii... Aici, chiar, privirea bărbatului se opri, bombată de interes, fixată demențial pe tocul ușii. După câteva momente de reflecție, își introduce sfîngul în papuc și, lipăind scurt, ca un cățel scîrbit de existența lui de potaie, Bălăceanu se ridică pe vîrfuri și culege de sus, din colțul ușii, un ac lung-lung, de cusut. Revine pe marginea patului și privește, privește însă nu fix, ca adineaori, peste umărul Mălinei. Ea se înalță săltînd totodată pledul din cașmir

REMBRANDT: *Iisus izgonind negustorii din templu*

străveziu pînă sub bărbie. Pudoarea (și-aminti iar din sloganurile mamei) e stigmatul ciufutelor și curviștinilor și se trage din teama de-a nu fi destul de frumoase. Etete, fleoșc, frumoașel și-l întrebă:

-Cu acul? Ce faci cu acu-ăla? ar adăuga ea și, Doamne, ferește-mă dar asta ar însemna că se teme cu-adevărat și, la urma urmei, cu cît e mai ofensiv un bărbat cu un ac lung în mîină, decît unul fără?

-O aștept. Trebuie să sosească, răspunde el privind stăruitor, nițel melancolic, peretele peste umărul prietenei. Mălina își întoarce capul cu o lenevie căutată (...). Aduse vioara din antreu. Din nou tivul cache-sexului îi roade încheieturile. În odăița alăturată își izbește genunchiul de același colț din marmură care i-a făcut vîntăii pînă acum, colțul plăcii de deasupra unui seceret scund, feminin, pe care probabil doamna Bălăceanu, fostă Cantacuzino, își rezolva corespondența, cîndva. Între timp, meticulos, amfizionul cuplează brațul gramofonului ancilar - după ce-a verificat cu buricul degetului acul din oțel englezesc și l-a periat cu o bucățică de pluș - și-l potrivește astfel încît prima parte a Sonatei în sol minor, *allegro vivo*, să fie sărită, urmînd ca ei să asculte doar *Intermède, fantastique et léger*, crușînd în acest mod resursele Mălinei. Cam tescuită azi, mda, mormăie bătrînul învîrtînd egal manivela ce scrișnește vag și monoton, aidoma unui motorăș de jucărie. Pedagogia profesorului ar fi următoarea: necomunicînd-i niciodată elevei cine anume-i concurentul, respectiv solistul înregistrat pe disc, el reușește totdeauna s-o *compare* cu unul sau altul dintre prim-soliști valoroși și, implicit, să-i desconspire și să-i corecteze eventualele erori. Frumusețea e că tînăra a înțeles de la-nceput strategia domnului Bălăceanu și s-a prefăcut continuu, după aceea, că ignoră realul motiv al strategiei. Azi, trase ea cu ochiul, concurentul e de mina a doua, Zino Francescatti, același care, și-aminti imediat, a excelat odată în Concertul nr.3 de Saint-Saëns, ba chiar și în Concertul nr.1 în Do Major al lui Paganini, Probabil

c-o atins atunci forma sa maximă, mormăie ea răsucind într-o parte și alta fixurile și încercînd să nu atingă cordarul, și-așa debil, abia lipit de lutier.

- O batistă bine călcată, dacă se poate, spuse.

- Te-am mai rugat, copila mea, să nu mai acoperi bărbia. Într-un concert veritabil, asta-i o slăbiciune...

- Neadmisibilă, cunosc, dar nu știu ce-am azi, cred că-i de vină căldura sau... În sfîrșit, vreau o batistă.

Lasă vioara pe seceret și, cu arcușul în mîină, străpunge clarobscurul ca o amazoană și culege de pe spătarul fotoliului capitonat în piele o eșarfă bogată, pictată de o teribilistă ce vinde prin Fondul Plastic, și-o înnoadă împrejurul gîtului, se întoarce și face semn profesorului că poate cobori brațul gramofonului peste disc. Simultanul pomește calm, parcă și duos. Prăvălit în unicul fotoliu, cu ochii strînși și bărbia împrejmuită cu degetele sale lungi, părăse, încă vîdînd nerv, un palpit intens al carpienelor deloc vlăguite, domnul Bălăceanu ascultă și Mălina nu se putu împiedica să și-l închipuie, iar, cum, izolat în ultimul rînd din sala Ateneului, cu o expresie de senină crispare întipărită perfect pe figură, i-a urmărit concertele, unul după altul, totdeauna claustrat în străvechii somking, hiperlustruit totuși bine conservat și purtînd anticii pantofi din lac franțuzesc ce scîrșiau sinistru pe culoarele și treptele cimentate.

- Nuu, nu se poate! Il auzi. Sop, stoop! aproape răcni profesorul, fără să-și deslășească pleoapele. Mălina, uite ce-i! Debussy și-a pus toate resursele în joc ca să scape de teroarea lui Wagner. Numai parțial l-a reușit, așa cum Beethoven 1 și 2 e aproape Mozart. Ei bine, drăguța de tine, tu trebuie pe coarda sol să-l dai pe Wagner, tumultuos, fîcînt, spune-i cum vrei, dar e-o magie, drăguțe, e ceva fantastic, ridicat din contingent... Cum să-ți spun, e... nu se poate așa ceva, da capo, te rog, e-o împietate ce comiți tu, doar nu sîntem la piața de zarzavatură, cu...

- Apropo, lumea alerga nebună, trebuie c-au adus ceva de mîncare.

Acum domnul Bălăceanu deschise ochii de-a binelea, își desprinde iute degetele înlănțuite împrejurul bărbiei și aproape că răsturnă fotoliul săltîndu-se, catapultat.

- Domnișoară Mălina Carp! Vasele sangvine ale frunții palpită brusc îngroșate. Pantomima lui, rebelă și plebeie, completează ambianța, brusc depareiată. Aici cînti la vioară, faci artă! Cînd cînti la vioară, nu te gîndești la saramura de crap! Da capo! Și fii atentă cînd treci de la *Intermède la Fantastique*, să nu mai trenezi. Ai cîntat cu ecou, *unfortunately*. Un allegro parazitat, curat sodomie!... Și nu te mai apleca cu vioara peste dreptul, sfîngul e de partea viorii, cu el stai înainte, peste el te-apleci!

- Dar mă supără chilotul în stînga! i-ar replica, și-mi simt degetele cleioase, de parc-am decojit usturoi, i-ar replica. N-o face. Ar fi la fel de inutil ca și dacă i-ar pretinde și în seara asta - odinioară a greșit făcînd-o - să-i împrumute în turnee imensul șal țesut cu aur, pe care Zina Cantacuzino l-a folosit de cel mult două ori.

Mirosul de miere și transpirație (prețul înverșunării cu care mînuie arcușul?) învește odăile într-o ceață calică. Diafani, ca într-o pînză de Gainsborough, zorii îi surprind adunați placenter în aceeași veche nedezmînjită pristenie. Fără teamă de ziua de miine. Aerieni. Abstracți. Otrăviți cu unicul venin ce nu deformează cadavrele: veninul artei. Dacă Bucureștii ar fi astupați cu lava unui Vezuviu, în chiar acest moment, metopa unde figurează Mălina Carp și Eugen Bălăceanu ar constitui, în ochiul expert al specialistului din următorii 2000 de ani, o expresie fermă, convingătoare a unei familii norocoase. (În definitiv - nu aparțin ei marii familii a foștilor? ...Și-apoi, ca și în cazul orașelor Pompei și Herculanelum, au și experții dreptul să se mai înșele...)

Fragment de roman

Ovid S. CROHMĂLNICEANU

APOLLINAIRE ȘI BĂRBĂȚIA VALAHĂ

"Pornografie" - ar fi după dicționarele Larousse ca și Littré tot ce e "obscur" în materie de literatură și artă. A supra sensului noțiunii acestela ultime nu se găsesc însă doi oameni care să cadă de acord, spun lexicograful Ernst și Seagle pe care-l citează Henry Miller (v. *Obscenitatea și legea reflectării*). Într-adevăr, Larousse găsește "obscen" "ceea ce rănește pudorea". Dar e evident că sentimentul decenței funcționează diferit într-o societate sau alta și evoluează cu timpul. Pe o europeană ar deranja-o să umble dezbrăcată ca femeile din Africa și cît de scurt e cuvîntul să poarte fusta, a constituit chiar în cazul ei o problemă a evoluției moravurilor. Littré dă drept sinonim cu "obscen" cuvîntul "licențios". De astă dată, lucrurile se încurcă și mai rău, fiindcă așa a fost calificat nu doar un singur autor celebru. "Licențios" e Brantôme, dar și Diderot în *Les bijoux indiscrets*; nu mai puțin Voltaire adeseori ca și abatele Prévost. Există o întreagă tradiție a ceea ce se numește literatură licențioasă, începînd din antichitate (Ovid: *Ars amandi*) pînă la Balzac (*Contes drôlatiques*). Spiritele pudibonde însă pot să fie șocate pînă și de anumite pasaje din *Biblie*, ca să nu mai vorbim de cărți ca *Halima* sau *Decameronul*. Că atentează la pudora li s-a reproșat lui Baudelaire și Flaubert; pentru același motiv, Joyce și Henry Miller au fost lungă vreme autori interziși în țările cu limbă anglo-saxonă. Ultimul, ca să se apere de eticheta: "pornografie", aplicată romanelor sale, cita

cuvintele lui Théodore Schröder care și-a consacrat viața luptei pentru libertatea cuvîntului: "obsenitatea - susținea el - nu se găsește în nici o carte, în nici un tablou, ea e întotdeauna o calitate a spiritului celui care citește sau privește". Schröder are indiscutabil dreptate atunci cînd e vorba de opere artistice reușite fiindcă aici scenele șocante ori verdeața limbajului au o funcție estetică, sînt necesare expresivității literare și plastice. Pornografia apare doar acolo unde efectul poetic nu intervine și e urmărită stricta excitare sexuală pe cale scriptică sau vizuală.

La noi, pudibonderia a domnit netulburată pînă în zilele noastre. Argezi a fost stigmatizat ca pornograf. În 1934 un comunicat al Ministerului Instrucțiunii Publice le cerea profesorilor să înlăture din bibliotecile școlare cărțile anumitor autori, socotîți dăunători sub raport moral și să supravegheze lecturile particulare ale elevilor. Vizați erau Rebreanu, Gib Mihăescu, Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, Camil Petrescu, Mircea Eliade, Felix Aderca, Damian Stănoiu ș.a. Printr-o distorsiune caracteristică tuturor regimurilor totalitariste, anii comunismului au adus nu o scădere a reflexelor puritane, cum era de așteptat, ci dimpotrivă accentuarea lor paroxistică. Un secretar de partid al Capitalei s-a plîns într-o ședință de indecența stațiilor, reclamînd artiștilor plastici (e adevărat curat) să găsească mijloacele pentru a acoperi sexul nimfelor

și naladelor din parcurile publice. "Biroul 2" a desfășurat o activitate neîntreruptă de castrare a literaturii, artelor plastice și producției cinematografice. Nu puține cărți, chiar dacă purtau semnături ilustre, și-au văzut tăiate drept urmare a unei asemenea mentalități hiperpudibonde căile de acces către cititorul român. De unele scrieri mai decoltate el are astfel ocazia să afile cu surprindere abia acum.

M-a îndemnat la reflecție de față micul roman al lui Guillaume Apollinaire, *Les onze mille verges*, avînd subtitlul *Les amours d'un Hospodar*, apărută "sous manteau" în 1907. Cine nu știe, să afile că această operă născută dintr-o imaginație erotică înfierbîntată are drept erou principal un român, pe prințul Mony Vibescu, care strălucește prin isprăvile sale virile. Alegerea poetului e de natură să ne flateze, mai ales descoperind ce proporții pantagruelice dă el virtuților falice ale personajului.

Apollinaire a frecventat stăruitor pe autorii licențioși editați în *La Bibliothèque des curieux*, redactînd introduceri și note la mulți dintre ei ca, Sade Arétin, contele Mirabeau, John Cleland, patricianul venețian Giorgio Baffo și Crébillon-țiu, Francisco Delicado, Pierre Cornelle Blessebois, povestitorii libertini italieni, poeții galanți francezi ș.a. Avea chiar o aplicare spre erudiție cum o dovedesc multe versuri ale sale (v. *Le Bestiaire* ou *Cortège d'Orphée*) și chiar titlul cărții închinată amorurilor unui boier valah trimite la legenda sfintei Ursula prin asemănarea sonică a cuvintelor *verge* (falus) și *vierge* (virgină), știut fiind că 11.000 de fecioare au fost omorîte o dată cu martira creștină.

Această scriere decoltată a lui Apollinaire trădează o evidentă căutare de compensare erotică pe cale imaginativă. Să nu uităm că poetul e autorul faimosului "cîntec al celui prost iubit" (*La chanson du mal-aimé*). Într-o scrisoare către Madeleine Pagès, explicînd împrejurările care l-au împins să compună aceste versuri, mărturisea: "mă credeam prost iubit în timp ce eu iubeam prost". Sigur că Apollinaire nu dă afirmației o accepție sexuală. Dar o anumită lăudăroșenie, cam adolescențină, privind elanurile sale amoroase din poemele-epistole, adresate lui Lou sau Madeleinei e suspectă și sfîrșește bănuiala slabelor sale succese pe tărîm viril. La aceasta se adaugă frica de sexul feminin și impulsurile sadice asupra cărora ne atrage atenția Michel Décaudin în prefața romanului *Les onze mille verges* din colecția populară *J'ai lu*. Oricum autorul a fost trimis să se plimbe de mai toate iubitele sale, Annie Playden, Marie Laurencin, Louise de Coligny-Chatillon (Lou) și chiar Madeleine Pagès. Un alt cunosător al vieții și operei poetului, Marcel Adéma, și-a intitulat biografia pe care l-a consacrat-o: *Guillaume Apollinaire le mal-aimé* (1952).

Furia erotică din *Les onze mille verges* acumulează ororile, pederastie, sodomie, incest, scatomanie, vampirism, necrolonie, tortură, consum de

Apollinaire văzut de Picasso

carne umană, într-un adevărat delir, revărsat adesea peste marginile bunului gust. Dar tocmai supralicitarea aceasta perversă la care se dedă Apollinaire ne cheamă să nu o luăm în serios. E aici și o joacă de-a libertinajul împins la expresia lui extremă. Poetul, familiarizat cu tot ce conține mai scandalos literatura licențioasă clasică își propune să o întreacă prin concentrație infernală pe centimetru pătrat de pagină tipărită, *Les onze mille verges* sînt pînă la urmă, un fel de parodie enormă a lui Sade. Nu greșesc deci comentatorii care, ca Michel Décaudin, amintesc în legătură cu "amorurile unui hospodar" și de Rabelais. Lipsese invenția verbală a acestuia, e adevărat, dar sînt prezente dilatarea fantastică și jovialitatea lui.

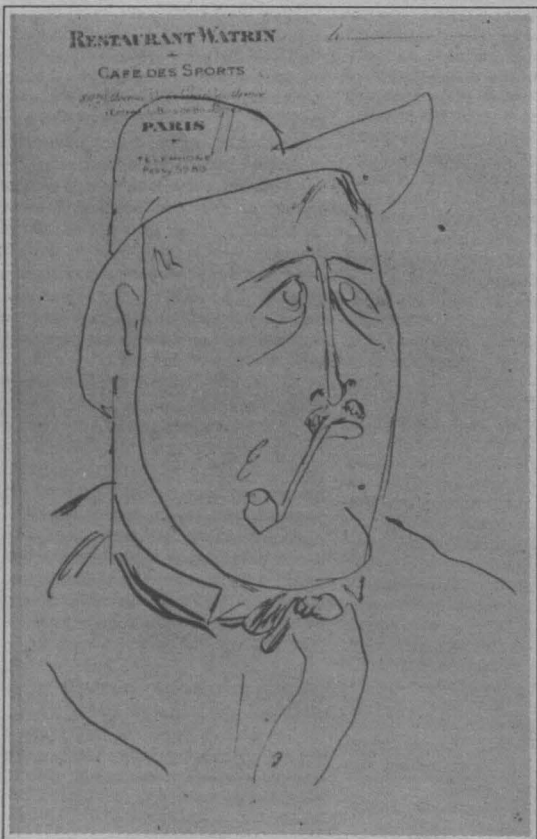
Că *Les onze mille verges* trebuie citită și ca o glumă ne-o spun nu numai expansiunea rabelaisiană a activității personajelor cărții pe tărîm amoros ci și alte lucruri. Apollinaire, împotriva informației sale erudite, pune o voltă neseriozitate în tot ce afirmă despre patria lui Vibescu. Cu privire la aceasta, se complăce într-o senină ignoranță franțuzească a geografiei. Valahia, pentru poet, e un spațiu fabulos undeva între Europa și Asia. Acolo, străbunicul lui Vibescu a cîștigat titlul de "hospodar", ceea ce ar echivala, explică Apollinaire, cu a fi "subprefect" în Franța. Pe străzile Bucureștiului se pot zări specimene de turci, sîrbi și alte rase macedonene. Personajele venite dintr-o asemenea zonă vagă, amestec de Occident și Orient, au nume fanteziste: vice consulul Bandi-Fornoski, generalul Kokodnyoff. Pe erou însuși îl cheamă Vibescu, prin deformarea lui B în V, practică frecvent în pronunțarea cuvintelor de origine slavonă.

Apollinaire își face și o idee hilaro-imaginată despre obiceiurile locului. Ducîndu-se la vice-consulatul Serbiei din București, Mony Vibescu se

oprește înainte de a intra și urinează îndelung pe fațada clădirii.

Fanteziste și cu aluzii obscene sînt și multe nume ale personajelor pariziene: Culculine, Ancône, Alexine, Mangetout, Cornaboëux. Narațiunea nu se încurcă în scrupule de verosimilitate realistă. O vizituzi în lipsește biciul. Diversele accidente mortale survenite pe parcursul acțiunii nu le atrag celor implicați în ele necazuri judiciare. Ei părăsesc liniștii locurile unde s-au petrecut orgiile cu urmări funeste, fără să pătească nimic. Ca-n vis distanțele sînt străbătute fulgerător. Vibescu și Cornaboëux se află cînd la Paris, cînd la București, cînd la Port Arthur, unde-i transportat comod Orient Expressul. Textul păstrează chiar în culmea scenelor șocante, destul humor spre a fi luat drept o fațetă și citit astfel. Apollinaire plasează în proiectiile sale erotice delirante personaje reale, cunoștințe și amici, cu nume deghețate sau exacte. Actrița Estelle Romagne - ne dezvăluie Michel Décaudin - îmbrumătă trăsăturile Margheritei Moreno, soția poetului simbolist Marcel Schwob. Patronii bordelului din Port Arthur, Terré și Tristan de Vinaigre, sînt și ei confrăți ai autorului respectiv, Adolphe Retté și Tancrède Visan. Jurnalistul André Barre apare chiar cu numele său adevărat, amputat doar de ultimele două litere. Sculptorul Genmoulay autorul monumentului funerar al lui Mony Vibescu, e Jean Mollet, bun prieten cu Apollinaire.

Acesta e dat trfu liber fantasmelor libido-ului său. Dar s-a și datat cu ele la o activitate ludică ca să facă dovada cum îi poate surclasa el pe autorii libertini în privința grozăviilor sexuale imaginabile. Prins în această competiție, comică pînă la urmă, suride meru complice către noi, îndemîndu-ne să-l citim fără încrîncenare și amuzați, dacă se poate.

Apollinaire văzut de Vlaminck

Centenar

THEOFIL SIMENSCHY

Theofil Simenschy a fost, înainte de toate, un filosof (desigur, nu în sensul specialiștilor), și un înțelept din alte vremuri; poate singurul dintre profesorii de la Facultatea de Filologie a Universității din Iași pe care i-am auzit cu sfîntenie în timpul studenției. Cînd l-am văzut prima dată, în septembrie 1955, la cursul practic de Limba latină, mi s-a părut că nu este un om obișnuit, ci o ființă nepămînteană, coborîtă parcă din azurul misterios al cerului platonician. Seninătatea profesorului, expresie a unui clasicism structural, era însoțită totuși de un zîmbet sceptic, semnul unor mîhniri ascunse.

Sanscritist de renume mondială, Theofil Simenschy este singurul român cunosător, în perioada interbelică, al limbii sanscrite din care a tradus, prima dată la noi, texte faimoase ca *Panciatastra*, *Bhagavadgîtă*, *Povestea lui Nala* (un episod din *Mahābhārata*), apoi fragmente din *Upanișade*, câteva imnuri din *Rig-Veda*. A tîlmăcit, totodată, pagini nu mai puțin celebre din limbile greacă și latină (din Platon, Musaios, Lucian, Ovid).

Aria de cercetare a savantului s-a fixat de la începuturi în domeniul dificil și privilegiat al filologiei clasice și al filologiei indoeuropene, în care a dat lucrări de sintaxă istorică și comparativă ca teza de doctorat, *Le complément des verbes qui signifient "entendre" chez Homère* (1927), elogiată de mari lingviști străini, precum Antoine Meillet. Din studiile sale de gramatică indoeuropeană celebră rămîne *La constructions du verbe dans les langues indoeuropéennes* (1949), care reprezintă, după opinia autorizată a lui G.Ivănescu, o cercetare "cu adevărat revoluționară în sintaxa complementului". La acestea se adaugă, pentru caracterul lor de pionierat la noi, exegezele de indianistică, pe care le-a

reeditat (în 1978) cel mai cunoscut și devotat elev al său, profesorul Cicerone Poghir.

În fine, Theofil Simenschy este, între altele, și autorul unei *Gramatici a limbii latine* (ediția a IV-a, 1937), al *Gramaticii limbii grecești* (1935) și apoi al *Gramaticii limbii sanscrite* (1959), unica la noi, deși la apariție s-a putut găsi și un comentator care s-o conțeste în chip insidios, fapt ce l-a produs profesorului multă amărăciune și totodată ocazia unui răspuns care rămîne un model de polemică intelectuală. Profesorul nostru era, în modestia lui de benedictin spiritualizat, un savant care ar fi putut onora cu știința lui imensă o catedră de profil din oricare vestită Universitate europeană. El a fost doar membru al unor renumite societăți științifice internaționale ca "Société de Linguistique de Paris" (membru perpetuu din 1927) sau "Indo germanische Gesellschaft".

Născut la Iași la 27 ianuarie 1892 (tatăl său era revizor de vagoane, iar mama casnică), Theofil Simenschy a absolvit în 1910, ca șef de promoție, Liceul Național, a făcut apoi studii strălucite în domeniul filologiei clasice (licențiat "magna cum laudae" în 1913), a susținut un doctorat în litere pe măsură (în 1927), dedicîndu-se după primul război mondial (la care a participat în calitate de combatant), cercetării, traducerilor și învățămîntului. A fost, mai mulți ani, profesor la Liceul "B.P. Hașdeu" din Chișinău, apoi asistent la Catedra de limba și literatura greacă de la Universitatea din Iași, conferențiar (din 1929) de limbi clasice la Facultatea de Teologie din Chișinău, în fine, conferențiar, în 1938, de Limba latină la Facultatea de Litere din Iași, iar din anul 1942 profesor titular al Catedrei de Gramatică comparată indoeuropeană.

În perioada interbelică, Theofil Simenschy a parcurs, în

viața universitară, un drum firesc, potrivit darurilor didactice și valorii sale științifice excepționale (în 1937 a primit premiul Academiei Române pentru traducerea din limba sanscrită). O dată cu reforma comunistă a învățămîntului din 1948, savantul a fost sistematic umilit, catedra de Filologie indoeuropeană i s-a desființat (în 1950), iar profesorul, retrogradat la funcția de asistent, a fost apoi îndepărtat în chip brutal din Universitate, în baza incriminărilor unui grup de comando stalinist, vestit în acele timpuri în urbea culturii. După mai mulți ani de umilințe și spaime (a scăpat de arestare sînd ascuns o vreme la mănăstirea Agapia), învățatul profesor a revenit, probabil grație unui miracol, la Facultate, în 1955, dar pe post de lector universitar. Poziția sa în Universitatea din Iași în 1955, cînd l-am cunoscut, fiindu-i student, era șadar umiltoare și ingrată. Era, de fapt, aceea a unui tragic însingurat care suporta, cu stoicism antic, nedreptățile, ofensele și mîhnirile, dar își ținea impecabil, cu o voință și o energie ieșite din comun, cursurile și seminariile de limba latină (apoi, din 1957, pînă aproape de moarte, 15 decembrie 1968, și de Gramatică comparată a limbilor indoeuropene) și trăia cu o pasiune rece, astrală, în lumea meditațiilor filosofice salvatoare, a științei și a erudiției sale spăimoase, a lecturilor preferate din care culegea înțelepciunea lumii (din acestea a ieșit acel mare și unic *Dicționar al înțelepciunii*, publicat postum).

Theofil Simenschy nu era doar un profesor extraordinar, care știa să-i învețe pe studenții săi limba latină, folosind o metodă de maximă rigoare și eficiență, cum o poate desluși oricine și azi din clasicul său manual de *Gramatică a limbii latine*. Profesorul nostru era înainte de toate un *spirit* neobișnuit, care își trăia existența intelectuală la modul platonician. Trăia adică întru spirit pentru făurirea de fapte frumoase. Cu mîntea lui scilpitoare și plină de comorile culturii antichității greco-latine și hinduse, și nu mai puțin ale Europei moderne, cu deosebire acelea germane, el urmărea, fără nimic ostentativ, ca un magistru, să formeze oameni capabili să citească în mod critic un text, să gîndească bine și să se exprime concis, fiind animați, în munca lor, de o severă disciplină intelectuală. Esențial este - spunea adeseori profesorul - să se reinvie idealul educației greco-latine, ca drum sigur spre desăvîrșirea personalității umane, ideal pe care, din nefericire, școala modernă l-a pierdut din vedere.

Lecțiile profesorului, fie acelea de limba latină (o adevărată algebră pentru minte), fie acelea (prin definiție aride) de gramatică indoeuropeană, depășeau cu mult obiectivul lor imediat. Erau lecții fascinante de istorie, dar mai ales de

Paul Aretzu face parte din stirpea rară a poezilor care nu-și lasă mina să alege pe hîrtie, în nașterea ei și nesupravegheată.

Poetul își strunește emoțiile. Pe dedesubtul demersului său, însă, se-aude vîntul unui fel de a fi patetic, gata în orice clipă să izbucnească la vedere. Puterea poeziei sale stă chiar în această mereu neliniștitoare contradicție.

Cartea sa, *Întia*, va apărea la Editura Emeineacu. Acum, în aceste vremuri de restriște pentru cultura românească. Arătarea ei în librării poate că va atrage atenția tuturor celor care își închipuie că toată lumea a intrat în vîrstă sterilității și că, aidoma lor, a abandonat credința în miturile fundamentale ale artei.

Mircea Ciobanu

Paul ARETZU

Poemele de odinioară

- o muzică rară spunea el mișcînd pietrele înregistrîndu-le nu se cuvîin decît laude spunea ștergîndu-mobilă din tablou complet detașat crenguțele de liliac invadară întreg spațiul el le tăia așezîndu-le în dispozitivele de presat era obosea luă o carte și ochelari picioarele păsărilor erau lungi și subțiri iar el trecea printre ele pregătîndu-se de somn o muzică rară spunea printre picioare de păsări
- pleacă în cămășuță printre uriașele construcții ale dimineții plină de cristalele dragostei mai mult decît poate înțelege se rostogolește o mireasmă printre picăturile de rouă în somn bărbatul atinge trupul de zăpadă al lămpii femeia dansează apoi pleacă foșnindu-și cămășuța în orașul nou născut printre uriașele construcții ale dimineții
- domnule, ești beteag, strigă cel făcut numai din oase dintr-o perină ieșe oastea cu cizme dureroase domnul cu glezne de tei își jelește ochii grei pe sus noaptea își trece prin păr dește cu inele cine oftează, cine respiră la mine sub piele ce ursitoare trage clopote de înviere domnule, strigă o pasăre cocoțată pe steag domnule, ești beteag
- e alt de tîrziu, fără frunze tremură pe deal via soldații înzăpezii bat în geamul înelat, iau cu asalt bucătăria domnului, imperiile dorm sub zăpezi oameni în mantii duc săbii la subsuoară călărînd pe cai verzi lume de bîci, lume văzută prin lacrimi, stup de sunete zburător singur singele gîtuie omul interior sint aici, ființă cu gînduri, pe masă untrandafir și ti tîrziu sufletul, ca simburile fructului, e inutil și e viu
- o privesc întii cu un ochi, apoi cu celălalt tulpina ei se zbate de o reacție, ce naiba, a singelui eu desfac toate scindurile de la baracă în care doarme ea între mere aprînd un chibrit erotic un cuvînt care să-mi smulgă dinții din gură și limba, ca un plug al dragostei în acest timp în care eu îmi răgnesc sentimentele oameni de hîrtie tropăiesc, tropăiesc iubito, lasă-te peste brațul meu ca o rază într-un rîu și în timpul acesta fără margini eu desfac scindurile de la baracă în care dormi, fir-ar să fie

literatură și filosofie, de artă și morală, totul făcut cu o disciplină, cu o claritate și o concizie uimitoare, potrivit unui precept ce era deviză în activitatea sa: *ne guid nimis (nimic prea mult)*. Idealul său era frumusețea eternă și ideea pură, iar admirația supremă a profesorului a fost, probabil întotdeauna, pentru Platon, "filosoful desăvîrșit", cum îl caracteriza el, a cărui cugetare sacră este asemănătoare cu a zeilor din Olimp. În vremuri întunecate, de nesiguranță și cumpănă, cînd a vorbi despre astfel de lucruri era un pericol, Theofil Simenschy, "un adevărat clasicist occidental", cum îl apreciease Gala Galaction

În 1936, punea în mina studenților săi cei mai miraculoși cu care aceștia să poată deschide biblioteca de literatură și de filosofie a antichității greco-latine, temelia civilizației europene. Adesea profesorul nostru spunea: *cultura se dobîndește prin carte, prin muncă și prin învățator*. Lecția sa ca învățător este, deopotrivă, una de știință, de umanism și de rezistență prin faptă intelectuală și prin spirit în fața valurilor soartei; este lecția unui slujitor desăvîrșit al Universității române care a năzuit mereu la perfecțiune și adevăr.

Mihai DRĂGAN

REMBRANDT: Sacrificiul lui Abraham

DRUMURI NOI ÎN LIRICA HISPANO - AMERICANĂ

Pentru prima oară de la descoperirea Lumii Noi, acum 500 de ani, și în concordanță cu marile procese istorice de dimensiuni mondiale - prăbușirea comunismului, dispariția polului sovietic de putere și primejdie, sfârșitul războiului rece și începutul, încă greu, încă sovăiesc, de edificare a unei noi ordini internaționale, bazate pe solidaritatea statelor și pe demnitatea persoanei umane - pentru prima oară deci, America Latină pășește pe drumul ei, vast și adevărat, pe care a obținut de pe acum o izbândă fără precedent - democratizarea întregului subcontinent care se întinde din Mexic pînă la Tierra del Fuego - și pe care se îndreaptă spre viitorul mareț de integrare visat de Bolívar. Un viitor merit să ducă la constituirea unei comunități puternice și creatoare, capabilă, fără îndoială, să sporească și să înalțe umanitatea din om.

Cum se înfățișează a ceastă involburare de nou mileniu, privită, în perspectivă literară, și cum prinde ea viață și contur în poezia hispano-americană de azi?

Cîteva lucruri sînt sigure. În primul rînd, e certă schimbarea generală a direcției lirice. Este evident că "direcția Neruda" - militanță socialistă, vehementă revoluționară, sacralizarea violenței și gherilei - nu mai este urmată și lasă loc unei funcții de critică și de protest uman, indeclinabile - *the right to dissent!* - în față anumitor negativisme îndărătnice: disprețul rasist, fanatismul religios, șovinismul agresiv, ca să nu mai vorbim despre posibilul abuz de putere și bogăție. În al doilea rînd, "direcția Octavio Paz" - extinderea orizontului existențial, profunzimea metafizică a temelor, patosul limpezit al libertății și iluminării - devine dominantă. Prevalează astăzi, în diferite feluri, ceea ce am numit, cu alt prilej, *politica moaștelor luminii*. Ea nu împiedică deloc - dimpotrivă! - pendularea între eros și thanatos, între bucuria împlinirii iubitoare și conștiința acută a degradării și a morții. Încă mai puțin e un obstacol la pluralismul discursului poetic, expresie a dialecticii rodnice între tradiție și inovație, între strălucirea încremenită a trecutului și provocarea dezinvoltă a unei avangărzi rebele, care devine totuși, și ea, destul de repede, acceptată, exemplară, clasică.

Pentru a prezenta concret și edificator noile căi și noile posibilități ale poeziei hispano-americane am ales patru poeme columbiene. Ele nu cer comentarii abundente, ci numai semnalizări rapide, necesare înțelegerii unui drum sau altul.

Textele și documentația ne-au fost procurate de un bun prieten, Cobo Borda, remarcabil poet, eseist și om de cultură, cunoscut în țara noastră prin traduceri și exegeze critice.

Primul poem e datorat lui *Eduardo Carranza* (1913 - 1985), ambasador, membru al Academiei de Limbă, continuator al modernismului fastuos și al elocvenței solare, intrupate în special de Rubén Darfo. Carranza a fost un vecin, uneori prea apropiat, al puterii și al senzualității tropicale pe care le-a depășit însă în poemele iscate din fiorul mersului spre moarte. Sonetul care urmează *Insomnie*, învederează un caracter proiectiv, anticipator, prin tonul liric pur uman, în afara ingerințelor ideologice. Era tirziu, o oră-naltă-a nopții, când cineva-ncepu să uros scara: tăcură clopotele, vîntul, ceața,

REMBRANDT: Femeie goală cu picioarele în apă

se auzea doar scîrțit de trepte.

Nu, nu erau băieții, nici fetița, nici sunetul iscat de vreme-n capu-mi cărunt. Nu era pasul așteptat. Și ce delir de stiele la fereastră!

Bătu atunci, în casa mea pustie, pendula și o voce m-a chemat pe nume, parcă pentru prima oară.

Un glas ce îmi suna știut, dar nu

Toți

Toți vor să fie frumoși
dar, vin ploile, frigul
toți vor să fie frumoși
să nu mintă, să nu ucidă
acum, la început de înflorire

cînd iertăm atîtea
cînd ne facem iluzii
că am fost uitați
toți vor să fie frumoși
cu genunchii lor de came vie...

Potolind setea

Au aruncat o pînză cafenie
peste feeria iadului
au decuplat instalațiile
de euforie
deprimant, să vezi toate
dedesubturile marilor metafore
întimplător asist, ori
ei m-au uitat, ori

le-au făcut o impresie bună
ochii mei de hienă domesticită
o prospărură la ușa mov
oricum, ei lasă întotdeauna
ceea ce e mai greu
la sfîrșit...

Victoria MILESCU

d e -
amhanghel sau prieten trecător...
Și pași-urcau încet, încet, pe scară.

Intemeietor al revistei și mișcării denumite, cu o sintagmă a lui Juan Ramón Jiménez, *Piedra y cielo* (Piatră și cer), Eduardo Carranza confirma persistența tradiției și vitalitatea valorilor naționale, chiar în meditația înfiorată thanatic. În schimb, poezii generației următoare, care-și spuneau provocator *nadaistas* (neanștiști sau nimicști), au preferat să exprime adevărurile esențiale condiției umane în versiuni burlești sau parodice, ambele cu ingrediente suprarealiste. De pildă, *Juan Manuel Roca* (n. 1946) format sub semnele cam disparate ale romantismului german și al poezilor danțai, își alcătuiește o biografie lirică nu lipsită de rupturi și surprize învățate de la avangardiștii anilor '20.

FERMECATUL

Trăiam îndrăgostit de o femeie,
acrobată la trapez într-un circ de mina a treia,
care ajunsese artistă.
O ușurime de pană o făcea să danseze înaintea
ochilor mei
cu brațele în sus și apoi
coborîte încet ca într-o adormire cu opiu.
Barurile de noapte
străluceau din pahare într-un limbaj cețos.
Într-o zi și-a cumpărat o cutie de vioară,
pentru a păstra aripile care simțea că-ncep să-i
crească.
Acum că am intrat
în marea neîntîlnirilor,
nu izbutesc să-mi aduc aminte de numele orașului
unde trăim.

Desigur, muzica - cutia de vioară - și elevația
- aripile care mijesc - sînt valori metatextuale, dau
de gîndit dincolo de imagini. Încă mai mult invită la
reflecție poema lui *Dario Jaramillo* (n. 1947),
intitulată *Platon îmbătat*. Cu largă deschidere spre
visare și într-un stil viguros, cu ascuțituri, poetul nu
se pronunță pentru sau contra paradigmatelor
platoniciene; el știe numai "ce-i mai ușor": că
dincolo de splendoarea lor se ridică neștiința și
nefericirea. Privirea finală, învățată de la Borges,
e destinată "celuilalt", mai nefericit.
Am locuit în claritatea absolută: în lumina fără
greș, trebuitoare spre-a stabili conturul exact al
lunii,
umbra care face parte din lumină: te ajută să vezi.
Acest arbore corespunde arhetipului de care-mi
amintesc,
totul se potrivește ideii,
această petală este petala eternă
și va fi miine eterna petală vestejită;
pentru o clipă, am luciditatea absolută, dar deja
nu mai sînt

cel care am scris primul cuvînt al acestui
vers;
șarada e incompletă și nu izbutesc să descifrez
cheia incurcături
știu ce-i mai ușor:
că acest cal care aleargă pe plajă a galopat
majestuos

din totdeauna pe altă plajă,
știu că iubirea înseamnă a te întregi,
îmi știu nefericirea și neștiința,
că timpul ne conține și nu-l vedem
și știu că în această lume există altul pe care îl
reflectez,
mai beat decît mine, mai neștiutor și mai
nefericit.

În acest context al trecerii de la social la
estetic și de la politic la uman, ce se înfîplă cu
marile teme, cu principalele preocupări ale
literaturii latino-americane - proză sau poezie - și
în primul rînd cu căutarea identității profunde a
"continentului vulcanic"? Întrebările despre ființa
și destinul Americii Latine continuă în forma de

salt
în imaginar, precum în surprinzătorul poem pe
care *Giovanni Quessep* (n. 1939) îl intitulează
Pentru a ne aminti de Alice în oglindă. Asumînd
grația și finețea lumii infantile, personalizate în
celebra eroină a lui Lewis Carol, poetul pune
nașterea și rostul Americii Latine sub semnul
fabulosului. Metaforele neașteptate pe care ni le
propune - "istorie-castel, istorie-lună-multiplă,
istorie-jucărie-stricată" - sugerează etape istorice
precise: dependența colonială, epoea
independenței și alternanța rebeliune-dictatură,
deschizînd nebanuite perspective spre o teorie a
identității omului latino-american.

Aici legenda și realitatea - îngemănate.
Istoria noastră devine asemănătoare
cu aceea a copilei miraculoase care a pătruns prin
ogîndă.

A fost întotdeauna pe punctul de a dispărea,
dar nimeni nu a rostit cuvîntul care s-o redea
puberă.

Nici Tweedledum, nici Tweedledee, nici Regina,
nici Regele Roșu,
căci singurul lucru pe care-l avea de făcut era să
se desțele.

Poate sîntem o poveste
sau poate, fără să băgăm de seamă,

sîntem corabia lui Ulise
sau privighetoarea lui Keats
(pasărea aceea hărăzită morții).

Să spunem atunci că ceea ce a fost un cîntec al
Odiseii

va continua să fie noi înșine,
fără a înceta prin asta să fie țara minunilor.
Și cineva va putea recunoaște,
ascultînd istoria noastră, nescrisă încă,
în istoria-castel, istoria-lună-multiplă,
istoria-jucărie-stricată.

În sfîrșit, istoria cînd a trecut un nor peste Alice.
Poate sîntem umbra aceluia azur din miinile ei.

Ce poetică poate cuprinde coerent și formula
pregnant explozia imaginaiului, întoarcerea spre
sine (autoreferința) și o expresivitate care,
rămînd exuberantă, se vrea plurală? Poate
aceea care, pe aceste căi și poate pe multe altele,
ajunge să redefiniească actul liric prin "jocul ce
împiedică putrezirea omului" și, mai înalt, ca
"binecuvîntarea lumii". Cel puțin acestea sînt
Datoriile poetului după J. G. Cobo Borda.
Să adeverească nașterea mirării.
Să măsoare urcarea singelui
în pieșta obrazului
care se încălzește cu numai privirea.
Și să ne sperie de cuvîntul tandrefe.
Să creadă că insul acesta ar putea fi cineva.

Alte îndatorii.
Să vadă la distanță de kilometri
o femeie mărunchică
învîlînd pe fiul ei
poeme de Rubén Darfo.
Să fredoneze cu cea mai profundă convingere
melodii fără sens.
Să se aplece asupra abisului
și să bage de seamă cum ochii
se repliază după aceea în fericie.

Să constate
vertiginoasele schimbări din sentimente,
cum totul aleargă grăbit spre uitare,
să simtă desertul neospitalier al zilelor fără miez.

sau dacă nu, să răgușească de bucurie.
Să binecuvînteze lumea.
Să cînte pentru ca omul să nu putrezească.
Ar putea de asemenea să tacă
definitiv și ascenc.

Paul Alexandru GEORGESCU

FILM

O NORMALITATE LACUNARĂ

Noul an cinematografic a început mult mai bine decât precedentul, care ne-a lăsat să așteptăm pînă în primăvară cele dintîi premiere din noua serie. Acum am avut două în prima lună a anului, legate între ele printr-o simetrie a șanselor și printr-un plus de franchețe în etalarea dramei filmului românesc de astăzi și dintotdeauna.

Realizatorii noilor producții nu fac parte dintre consacrații cu filmografia abundentă, atât de controversată la reparațiile lor din 1991, nici dintre debutanții ingenui precipitați în cascadă în același an. Sînt doi cineaști din generația de mijloc, dintre cei mai refractari la fixațiile tematiche și de gen dinainte de 1989, cu doar 3-4 titluri adunate în filmografiile personale de la sfîrșitul anilor '70 încoace. Chiar peliculele lor de azi reiau proiecte împotmolite sub cenzură cu ani în urmă: *Casa din vis* de Ioan Cărmăzan - scenariul semnat de Fănuș Neagu împreună cu regizorul însuși, și *Vinovatul* de Alexa Visarion, conceput scenic de Ion Băieșu și din nou regizorul în cauză. După furia artizanală a "filmelor de autor" ale cineaștilor de toate calibrelor, succedate anul trecut într-o demonstrație discutabilă a autonomiei absolute față de literați, iată că scriitorii de scenarii profesioniști reapar pe firmament, într-o mișcare sincronă și în tandemuri simetrice.

Simetriile nu se opresc aici. Ambele filme în premieră pornesc de la cîte o piesă de teatru pe care, potrivit unei prea bine cunoscute cutume locale, nici unul dintre genurile nu o indică. Printr-un gest reflex, ambii editori de la Casa de filme "Solaris" inserează doar numele scriitorului dramaturg, înaintea regizorului, drept coautor al unui global "scenariu". Este primul semnal al pomeneitei drame, fiindcă aparent insignifianta omisiune e o comasare din care pierd ambele părți, ba și o a treia sau a patra: dramaturgul căruia nu i se

atribuie ce e al lui din capul locului, regizorul pentru că nu-și vede delimitată contribuția specifică în acest plan, plus opinia critică și publicul, cu disimularea punctului nevralgic al oricărei discuții în materie. În afară de titlurile pieselor (sau "după o idee de"), unde sînt celelatele multiple repere de pe genericele și mai ales din sistemele de lucru ale unei cinematografii profesioniste: scenarizarea subiectului, adaptarea, dialogurile etc? Cu alte cuvinte, ieșim din împotmolire și din iluziile artizanale, spre a (re)intră într-o normalitate pe alocuri confuză ori cel puțin lacunară. Despre anomalia în cauză, de import răsăritean, convenabilă în trecut obscurilor malverșiuni ale cenzurii în lucrul impersonal asupra scenariilor, s-a vorbit în van timp de decenii, dar nu e un motiv să tăcem tocmai acum. Pentru că în cele două experiențe, angajînd talente de excepție, după atîtea simetrii preliminare în tandem, soluțiile definitorii ale celor doi cineaști au trebuit să fie niște salturi solitare la antipod, cu toată superbia, dar și cu toate riscurile aleatorii ale unei libertăți de creație doar parțial asumate. Pentru Ioan Cărmăzan, piesa lui Fănuș Neagu, *Olelie*, devine pretextul unei partituri audiovizuale inspirate și din încercări novelistice proprii (nici ele numite pe genericul *Casa din vis*), într-o imigistică unori cu alură de videoclip simfonic (pe muzică de Bruckner). Din contră, Alexa Visarion mizează aproape totul, în *Vinovatul*, pe recompunerea textului teatral omonim al lui Ion Băieșu, cu replicile amplificate cîteodată în tirade, rostite de mari actori ce-și dispută cu cuvintele rangul de vioara întîi pe ecran.

Mai norocos în saltul său este Ioan Cărmăzan - salt și peste plafonele filmelor sale anterioare (*Tapinarii*, *Lișca*, *Sania albastră*). Avantajul stă în afinitățile nu numai descoperite, lucrînd cu același scenarist la unele dintre filmele anterioare, dar și probate

printr-un exercițiu literar propriu: *Povestiri din Bocșa* (1983). Perseverînd în aceleași registre tematice și de gen, ne face astfel surpriza recuperării unei categorii de filme "specific naționale" față de care contactasem cu toții o anume mefiență în urma repetatelor ei compromiteri, de la filmele cu haiduci la cele despre "noua revoluție agrară". De multă vreme, de la *Nunta de piatră* și *Duhul aurului* de Dan Pița și Mircea Veroiu (adaptînd proze de Ion Agribiceanu), mitologia dramatică a spațiului românesc nu și-a găsit o măsură mai apropiată și o tratare filmică atît de fluentă, ca în *Casa din vis*. Baladele moderne ale lui Dorin Liviu Zaharia, folosite episodice ca suport muzical, revendică direct acest record îndepărtat, cum încearcă și imaginea epurată glacial în eclerajele lui Cristian Comeagă. Față de alte filme consacrate agoniei satului românesc (vezi recentul *Rămînera* de Laurențiu Damian, prezentat înainte, dar intrat în lucru după îndelung chinulul film de față, deci a nu se greși în privința frapantelor similitudini de fabulă), diferența cea mai vizibilă e în

depășirea etnografismului ilustrativ și eliberarea de ostentația retorică, grație unor interpretări actoricești (Gheorghe Dinică, Maia Morgenstern, Horațiu Mălăele, în primul rînd) astfel puse în cadru și în suită încît își topec prestațiile în plasma lirismului fantast și ludic - platforma întîlnirii benefice a lui Ioan Cărmăzan cu Fănuș Neagu. Păcat că intruziile narative care au vrut să îmbogățească textul inițial nu dezvoltă nucleul dramei de familie din *Olelie*, ci o ornamentează exterior, unori butaforic și emfatic, cum sînt aparițiile întempestive ale țăranelui dotat la propriu cu aripi albastre de inger sau tancul lîv pe cîmp spre pomeneirea fetei nenunțate. Dilatațiile strict vizuale (umbletul Maiei Morgenstern printre trestii, pe urmele bărbatului și pe malul lacului, în căutarea presupusului înecat) diluează lirismul într-o notă vetustă și încă o dată în dauna elaborării filonului principal, inclusiv a personajului cheie al copilului, care urma să figureze și sensul titlului - *Casa din vis*.

Mult mai încurcat a fost pariul lui Alexa Visarion. Filmat aproape exclusiv în interiorul unui apartament standard de bloc, cu închipute funcționalități de carceră, *Vinovatul* e tarat și de prezumția că figurile și fizionomiile actorilor sînt imune la indiscrețiile aparatului de filmat, cîntînd doar cuvintele rostite și fluxul interpretativ recepat de la balcon. Absolut nefericite cadrele caricaturale din apartamentul în care Mircea Diaconu, Dan Condurache și ceilalți afigurează pantomimic șarja vulgarității autotone, în timp ce alături Ștefan Iordache și Carmen Galin distilează cu rafinement, în afara decupajului regizoral, faza întru aducerea la zi a temei vinovației. E un salt înapoi în creația regizorului pe care l-am admirat la debuturile filmice, dar din filmografia sa care începe cu *Înainte de tăcere* și culminează cu *Inghijitorul de săbii*, ne consolează sugestia penultimului titlu: *Punct și de la capăt*.

Valerian SAVA

REMBRANDT: Studiu de capete

TEATRU

"Domnișoara Julie" cu Maia Morgenstern

Citită astăzi *Domnișoara Julie* se înfățișează exact pe dos față de cum a fost analizată de autor în prefața scrisă în 1888. Personajul din titlu nu mai apare nimeni, oricîtă bunăvoință l-ar anima, ca o "semi-femeie, care îi urăște pe bărbați", ci ca o femeie totală, victimă tocmai a nebuniei de a lubi și dori fără noimă. Un regizor italian cunoscut, Carmelo Bene, a scris, dar a și demonstrat în spectacol, că tragedia din *Othello* își are sursa în insuficiența femeii. La Strindberg, dimpotrivă, cît că o asemenea ipoteză l-ar putea face să se răsucească în groapă, rolurile se inversează: insuficiența aparține bărbatului. Deplasarea de sens e radicală. În felul acesta o dramă socială se convertește aproape în întregime în una existențială. Nu inegalitățile sociale interesează, de astă dată, deși ele au făcut pe mulți comentatori să considere piesa "un fel de radioscopie" a realității secolului al XIX-lea, o investigație obiectivă, ci neputința a doi inși de a comunica. Nu sentimentul onoarei o decide pe Julie să se sinucidă, ci acela al contactului dur cu realitatea. Nu condiția socială a lui Jean apare ca o piedică în întemeierea copilului, ci mediocritatea lui, mizeria lui morală. Depășindu-și condiția socială, cu contururi și determinări de neconfundat, personajele lui Strindberg din *Domnișoara Julie* își descoperă o

substanță inedită, ce atrage în aceeași măsură pe regizori și actori, iar livrescul și discursivitatea unora sînt privite ca niște momeli și nu ca niște obstacole în calea abordării textului.

Regizorul Ștefan Iordănescu își construiește spectacolul pe două nivele. Primul e psihologic. Universul lui se definește prin modificări de atitudini și reacții ce se produc de la o replică la alta; trăirile personajelor sînt ambigue, neașteptate, explozive, alternînd fără ostentație, firesc, iubirea cu ura, amenințarea cu tandrețea. În scenă se instaurază treptat o atmosferă grea, apăsătoare, o stare de sexualitate exacerbată, dar și un psihologism tulbure, epuizant, cu acumulări ce nu lasă loc pentru concilierii, ci împing inevitabil către un deznodămînt tragic. Faptul că acțiunea se petrece în noaptea de Sînziene intensifică voluptatea păcatului, a unei senzualități ereditare, moștenite ca un blestem și distrugătoare ca el. Ceea ce contează pentru regizor este fața ascunsă a ființei umane, în speță a femeii, deseori de o forță instinctuală halucinantă căreia nu e neapărat nevoie să i se găsească justificări pentru a i se recunoaște profunzimile și, de ce nu?, chiar și o metafizică a erotismului.

Al doilea nivel, cel ritualic, ține mai mult de forma spectacolului decît de ideile lui. Regizorul teatralizează în plan

formal fabula dramatică, o transpune în convenția teatrului în teatru, ceea ce duce la o supralicitare a semnului, îndeosebi a celui de factură vizuală, evident cu scopul de a se crea o iluzie teatrală, o senzație de straniu, de magie. Ochii rămîn, desigur, pe cele două "păpuși" uriașe, care reprezintă părinții Juliei, prezențe referențiale în text, dar care depășesc numai în parte ilustrativismul. Totuși, scena nu e parazită. Ea e gîndită de regizor în contrapunct cu finalul spectacolului, în care sinuciderea Juliei e văzută ca un dans straniu, situînd personajul undeva între real și ireal, atît prin plastica imaginii cît și prin semnificația ei simbolică.

Spectacolul lui Ștefan Iordănescu devine artificial, diminuînd tensiunea tragică și motivațiile psihologice ale intrigii, atunci cînd cele două nivele nu fac corp comun, nu alcătuiesc o metaforă coerentă, ci se păstrează într-un raport de complementaritate, fără să fie asimilate de o acțiune scenică unică. Înzețat însă cu o imagine impetuoașă, regizorul evită în ansamblu formalismul, lectura originală a textului lui Strindberg punîndu-și decisiv pecetea asupra spectacolului.

În scenografia concepută de Krisztina Nagy, care preia și oferă detalii din și pentru ambele nivele (minus costumele care țin cu totul de cel de-al doilea nivel), prestația actorilor se menține constant la un grad ridicat de concentrare, are distincție și vigoare. Acțiunea de tip special, de o modernitate structurală, capabilă să contrarieze, cîteodată, prin stilul său realmente singular la noi, Maia Morgenstern își evidențiază în Julie poate în modul cel mai deplin particularitățile talentului. O

solemnitate nordică, rece, statuară, coexistă aici cu o delicată poezie lăuntrică, de o transparență și fragilitate a sensibilității dezarmante. Are același temperament năvalnic și același mister senzual și cînd e dominant rațională și cînd e dominant afectivă. Totuși, în Julie nu e nici una, nici alta, ci un soi de amestec insolit și impur cum e viața. Maia Morgenstern încorporează în acest rol cel puțin trei experiențe fundamentale: patima sexuală împinsă la paroxsim, plină de exaltare, feminitatea blîndă și impersonală de după actul posesivității și ieșirea din utopie și conștientizarea propriei condiții. Eclatantă, cu un joc care nu ține seamă de prejudecăți, acțiunea poate (și permite) și să nu placă tuturor. Un actor de pregnantă autenticitate este Mircea Rusu. Joacă sigur, nuanțat, fără excese, știe să stîrnească și să încolțească partenerul. În Jean realizează o ipostază de individ orbit de parvenire, ticălos, fără scrupule și nu prost să se încurce în sentimente. Kristinei, apariție episodică a piesei, dar complex configurată de regizor în raporturile cu protagoniștii, complicînd și ea intriga, Cerasela Stan îi mărește considerabil ponderea printr-o interpretare de insinuări și complicități subtextuale.

Chiar dacă finalul nu m-a convins, pînă la urmă nu numai scăzut ca tensiune, dar și confuz, în *Domnișoara Julie* o echipă de artiști tineri se descurcă bine cu un dramaturg dificil, care i-a împotmolit pe mulți, deschizîndu-i prin arta lor către o problematică existențială ce îndeamnă la meditație.

Ion COCORĂ

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

DESPRE DECENTĂ

Tot ezit, de peste doi ani, să destăinui strania impresie produsă de felul de a se comporta, astăzi, al unor - cum să-i numesc? - în sfârșit, al unora dintre foștii suporteri ai ceaușismului în medii intelectuale umaniste. N-aș vrea să comit un act de necavalerism. Dar autocenzura la infinit, din exces de scrupule, poate camflua un deficit de onestitate. A reflecta critic doar asupra unui anume tip de comportamente discutabile, făcând abstracție de altele, e o provocare contrară spiritului de imparțialitate. Și una inutilă, pe deasupra. Dacă sub dictatură putea trece drept oportunism distanțarea, oricât de plauzibil motivată; de poziții eterodoxe în raport cu linia oficială, azi nu poți fi suspectat de calcul arivist sau intenție de discreditare a cuiva, dacă emiți opinii, oricare ar fi ele, privind o mentalitate, un fel de a fi.

În chiar după amiaza de 22 Decembrie 1989, întâlnind oameni ai scrisului notorii prin inflăcărea cu care colaboraseră pînă în ziua precedentă la miracolele "epocii de aur", am avut surpriza de a-i vedea totalmente schimbați. Exultau de bucurie, jubilau, osindeau regimul năruit, ca și cum toată viața n-ar fi făcut decît să lupte contra lui, cu prețul vieții. Situații de acest gen, din zilele euforice și fierbinți ale începutului de nouă epocă, poate evoca oricine. Trompetiștii și flașnetarii lirici, fluturătorii de steaguri, oratorice și publicistice, declanșatori ai aplauzelor, aclamațiilor și ovațiilor, deschizători în sădițe ai pseudodiscuțiilor, fără conținut, diversioniste, semnalatori patetici de neajunsuri locale minore pentru eludarea problemelor vitale pentru întreaga națiune, organizatori și supraveghetori ai mergerilor la "grandioase" demonstrații festive, la "mari adunări populare", susținători entuziaști din oficiu ai tuturor măsurilor și inițiativelor aberante, în fine, ceaușiști dintre cei mai devotați, preschimbați literalmente peste noapte în anticeaușiști, vibrau ca flacăra, cum zice Pușkin, ardeau pentru democrație, nerăbdători să se angajeze în serviciul ei. Zărind un cunoscut, săreau la el, să-l îmbrățișeze cu frenezia, îi strîngeau mina "bărbătește", exact cum a remarcat Gabriel Liiceanu, în *Cuvînt pentru lichele*. Parcă ei ar fi înfăptuit revoluția! Unii și relatau, de altminteri, cum, în noaptea de 21-22, demonstraseră în cutare loc, expunîndu-se gloanțelor. Careva spunea că apucase cu mina pușca unui soldat. La nici un corbant al fostului regim n-am surprins semne de

reală transformare interioară. N-am auzit pe nici unul dintre apostoții ceaușismului reproșîndu-și ceva, explicîndu-se. Fiecare își atribuie, din contră, acte de curaj, de sfidare a micilor și mai marilor despoți din "anii-lumină", fiecare pretinde a nu fi aplicat una sau alta dintre frecvențele indicații absurde. Nu fără dreptate scria Ana Blandiana, la începutul anului 1990, că acei ce se împotrăviseră într-adevăr opresiunii se simțeau vinovați de-a nu fi făcut-o cu mai multă eficacitate, iar cei care fuseseră instrumente ale ei se erijau în eroi.

Apare inevitabil întrebarea: pe ce mizează aceștia din urmă? Cum se face că, în loc de a se rușina de trecutul lor, în loc de a fi surprinși de jenă - sau de-a o mima măcar - în prezența celor ce îi cunosc fac pe grozavii, ca înainte, iau față de interlocutorul perplex aere de ocrotitori. Explicația probabilă e cea strigată zilnic de aproape întreaga presă democratică, enunțată în slogane scandate la toate mitingurile de protest și revendicative: dănuirea unor structuri comuniste și menținerea în funcții, la toate nivelurile, a unora dintre activiștii fostului partid unic. N-am crezut nici o clipă vreodată, și nu cred că toți funcționarii preluați din fostul aparat sunt răspunzători de perpetuarea practicilor (și cu atât mai puțin a mentalităților) incompatibile cu societatea civilă și civilizată. În toate ocaziile m-am pronunțat pentru aprecierea diferențiată, individualizată a oamenilor de orice categorie. Există comuniști și comuniști, am afirmat în permanență, toată chestiunea e de-a-i separa corect pe unii de alții. Chestiunea mai complicată decît puteam să mi-o reprezint acum doi ani, complicată de tot! E ușor să distribuim categorial cifre, noțiuni, obiecte, nu și oameni vii. Aceștia nu se lasă încadrați altfel decît vor ei și sunt în stare să lupte pe viață și pe moarte spre a impune propriile clasificări. Într-un articol semnat în *România liberă*, susținem, în ianuarie 1990, că una sunt comuniștii de formație stalinistă sau ceaușistă și cu totul alta cei de orientare gorbacioviană. Ei bine, luni în șir după aceea m-au felicitat pentru modul judicios de a pune problema tocmai o seamă de ceaușiști sută la sută. Tocmai suporterii înveterați ai spiritului comunisto-naționalist dogmatic pretindeau a fi fost, fără abateri, agenți ai spiritului reformist înnoitor. Identic vor fi reacționat, și reacționează în continuare, toți cei obișnuși a sta numai în față și a deține constant posturi de comandă. Ei pot "dovedi" oricînd că au fost întotdeauna ceea ce sunt sau par a fi

Două poeme de Angela Marinescu

Desfășurate Adînc, Fără Suprafață

Alb, în această dimineață, mi se arată zidul,
pe cerul necunoscut al unei serii puțin neliniștite
am încercat viclenia fără nici o urmă,
înafara morții.
mă desprind cu greu de peretele negru
și ating rigoarea înfricoșătoare a cărămizilor,
desfășurate adînc, fără suprafață.

rugăciunea tăcută a săracilor mă implică,
pe treptele mănăstirii respiră toți banii mei
deznădăduiesc, străină, printre cuvinte
în deznădejde mi se arată chipul; adică trupul.
mă înfășor într-un veșmînt de fier
ca să te pot cunoaște.

să-ți usuci mîinile pe propriile viscere
să te scalzi în melancolie; de aceea nu pot uria.
brăjara neagră pe care nu o mai văd
se întinde monoton
în jurul a ceea ce nu poate fi numit;
aici, undeva, nicăieri.

Marea, Neînduplecată

Cei care pleacă, acum, sînt primii; în biserica albă
pe care au construit-o poezii cel mai săraci.
animale viguroase se scaldă, ating valul
aduc în spuma gurii lor
liniștea și frumusețea
unei lumi străine și tăcute
așa precum și pașii reci pe care îi fac
în ultimele zile ale bucuriei;
sînt ceea ce pleacă, urînd de plăcere.

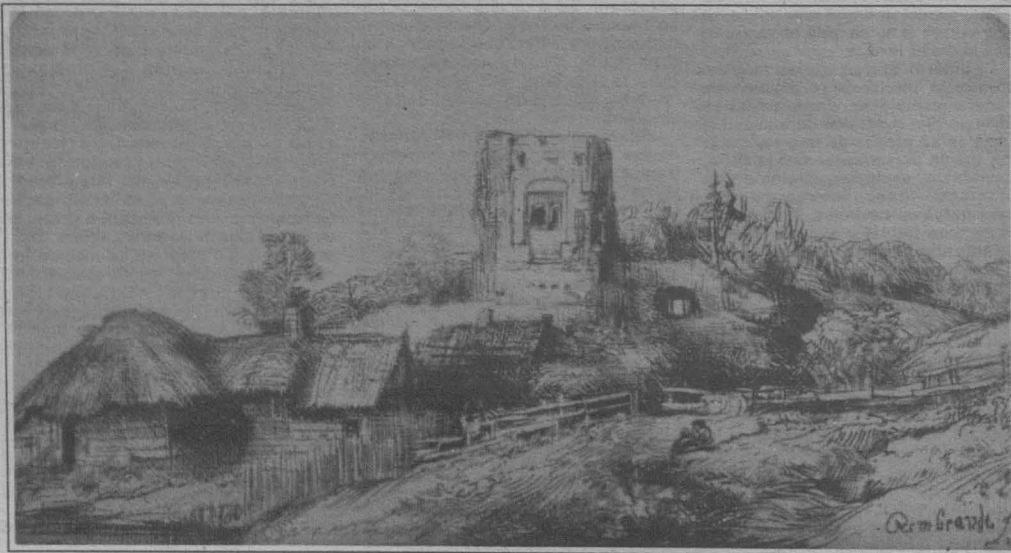
melancolia, adîncește, nepăsătoare

deținătorii puterii în momentul respectiv :
democrați, comuniști, anticomuniști,
fideiști, ateii, tradiționaliști, progresiști,
autohtoniști, universalști, orice. A adopta
sau abandona o credință e tot așa de
simplu pentru ei ca a schimba o cămașă.
Se adaptează oricărui climat, aidoma
cameleonilor. Nu-i nevoie să-i încurajeze
sau ajute cineva în acest sens. Se
orientează singuri cu o rapiditate
uluitoare. E suficient să-l vadă "ajuns"
pe vreunul fie și doar în aparență de-al
lor pentru a se agăța de el, și unii de alții,
asemenea călătorilor ce formează
ciorchini în ușile mijloacelor de transport
în comun aglomerate. Nu se dau înapoi.
Inepuizabili inventivi în arta tragerii de
sfiori, adaptabili incurabili se pricep de
minune și să treacă asupra altora
calificativele stigmatizante aplicabile lor.
Sunt ca acei care, prinși în flagrant delict
de furt, strigă ca din gură de șarpe:
Prindeți hoțul! Și - culmea: opoziția
intratabilă îi aprobă, îi instigă, îi
utilizează. În loc ca partidele democra-
tice de dreapta să-și îndrepte
ascușitul atacurilor către extrema stîngă,
câte comuniștii declarăți (sau rebotenzați
"socialiști"), lovesc furibund, în centrul
stîngii, etichetată "neocomunistă" și

"criptocomunistă", fără să le pese că
astfel își concertează acțiunea cu cea a
extremei stîngi. Unii dintre militanții cei
mai fanatici ori ai opoziției radicale
provin, de altfel, dintre "ostașii de
nădejde" ai fostului P. C. R.

Putea fi prevenită o asemenea
situație? Nu, categoric. Soluția ideală
era, evident, scoaterea din funcții de
conducere, imediat după prăbușirea
stîlpilor politici ai vechii societăți, a
tuturor celor ce le exercitaseră și
recuperarea, după aceea, a celor
necompromiși, unul cîte unul. Așa ceva
era însă imposibil. Chiar de n-ar fi apărut
teroriștii, oricine vor fi fost, chiar dacă
revoluția s-ar fi desfășurat pașnic, nu era
cine să înlocuiască vechile cadre. Cum
ar fi rezolvat altele infinite de complicate
și stupefiant de specifice naționale
probleme economice, sociale, politice,
juridice, financiare și de altă natură
specialiști cu oricît de excelentă
pregătire profesională reveniți în țară
după decenii de exil sau lipsiți de
experiența conducerii și administrării - și
încă în chip democratic? S-ar fi creat
asemenea haos și asemenea convulsii
încît războiul civil n-ar fi putut fi evitat,
țara ar fi fost sfîrțecată și praf s-ar fi ales
din toate, ca din avutul defunctelor
cooperative agricole de producție.
Preocuparea de a preîntîmpina
asemenea cataclisme nu justifică însă
lentoarea cu care evoluăm spre
societatea viitoare și cu care se
operează schimbări, inclusiv de cadre.
Dacă și în interiorul partidului de
guvernămînt, considerat de către unii
comunist, există larga opinie împărțită
de conducere, că structurile comuniste
n-au fost încă demolate complet, că încă
funcționează imobilismul propriu
mentalității etatiste birocratice, înseamnă
că lozincă "Jos comunismul!" nu e fără
obiect. Pericolul este de-a o aplica
neadekvat, cu efect invers celui urmărit.

Oricare ar fi însă realitatea în plan
macrostructural, semeția, plinătatea de
sine a celor ce au tăiat și spînzurat - sau
doar au lătrat - pînă la solstițiul de iarnă
de acum doi ani va trebui să înceteze
cumva. Nu de alta, dar devine tot mai
bizară, tot mai stupidă. Nimeni nu-i
împiedică pe cei ce considerau "munca
obștească" și "educația comunistă" mai
importante decît activitatea productivă să
se realizeze profesional pînă la
desăvîrșire, dacă îi tin puterile, însă un
minimum de decență, de bun simț
datorează și ei societății, ca preț al
faptului de a-i suporta.

REMBRANDT: Paisaj la Turnul Pătrat

129. *Setea unui zeu nu era și setea lui Dostoevski de a face din umilință o religie a dezmoșteniților?*

-La Bistrița, în noiembrie, am definit arta (cultura) ca "smerenie semeață". Umlința creștină (a lui Dostoevski) e drum spre îndumnezeirea omului (în sens creștin, nu nietzschean), Chenoza lui Hristos. Nu e religia dezmoșteniților, e virtutea elitei spirituale.

130. *Să ne imaginăm că aveți în fața dumneavoastră Biblioteca N. Iorga. Toate cărțile și articolele scrise de acest Shakespeare al istoriei românești și universale. Aș dori să faceți o analogie din această vastă operă. Ce cărți și studii ați reține pentru ea?*

-Fără a șovăi prea mult: *Oameni care au fost, Însemnările de călătorie, O viață de om așa cum a fost.* Mai toate articolele din "Neamul Românesc" și multe din conferințe, discursuri, cugetări (putemice mai toate). M-aș călăuzi mai ales după convingerea mea că avem de a face cu un mare scriitor, cum și spuneți, asemuindu-l cu Shakespeare. Sunt ființe "infinite": Goethe, Platon, Shakespeare, Iorga, Dostoevski.

131. *Memoria lui N. Iorga nu era "cosmică"?*

-Ba da, ba da. Era și "fenomenală" (intocmai ca a lui Mircea Eliade) - dar și cosmică, depășind ați frunțanile țării, cit și ale disciplinelor cărora s-a consacrat. Repet: la Iorga dăm de infinit, de infinitudinea cosmosului. De o sete universală și o aptitudine (vocație) de participare la elanul vital însuși.

132. *Prozatorii de azi nu ar trebui să-l recitească pe Gustave Flaubert? (mai ales cel din Correspondență...)*

-Bună idee, foarte bună. Eu însă rămân la ideea mea, la părerea mea - fără a disprețui cituși de puțin *formidabila* corespondență - *Doamna Bovary* e capodopera lui și, totodată, romanul-model. Așa încât ar trebui să fie neapărat citită și *Doamna Bovary*. I-ar vindeca pe mulți prozatori de astăzi de numeroase neputințe, beteșuguri, obsesii și perversități ale scrisului.

133. *Ce părere aveți de raportul dintre istorie și literatură?*

-Am mai atacat tema aceasta în *Actitudinile literare*, capitolul intitulat (cred): *Istorie, Stendhal, Proust*. Istoria și literatura se împacă foarte bine, se interferează chiar. Orice roman, oricât de contemporan și de pur analitic e, prin forța lucrurilor, și un fragment de istorie. Se vede clar că așa e la Proust.

Și există nenumărate romane istorice de toată frumusețea: *Război și pace, Cinc-Mars, Logodnicii, Zodia cancerului, Adam și Eva, Miserabili, Quo vadis, Ultimele zile ale orașului Pompei...* Dar parcă Ferrero Mommsen ori Toynebe nu se citește ca niște autori de romane?

134. *Romanul modern este o reconstrucție a Bibliotecii?*

-De multe ori, vai, da. Sunt și excepții ferice: *Numele trandafirului, Ori Doktor Faustus* al lui Thomas Mann. *Orbirea* lui Canetti. Biblioteca e prezentă la Nabokov, însă filtrată. Aceasta-i condiția: să fie filtrată, cât mai invizibilă, cu totul neagresivă, neafătoare în treabă, discretă, mascată. La Anatole France era discretă uneori, băgăreață alteori.

135. *Libuții înțelepciunea unui fir de grâu?*

-Cum de n-aș iubi-o? Nu-s doar ei u-păcătoșii, uritii, oprostii - nu-s doar, totuși, om și eu, român (prin adopție, dar cu înfățărare) și creștin? Sfânta Scriptură descoperă înțelepciunea în cele mai neașteptate locuri.

136. *Ideile au un destin sau o vîrstă istorică?*

-Răspunde Musil: ideile trăiesc atîta vreme cît se crede în ele, cîtă vreme se bucură de credit. Apoi pier, dau faliment ca și băncile care și-au pierdut creditul.

Totul e credință. Ideile au așadar și ele viață limitată, vîrstă, moarte.

Spengler și Toynebe au expus problema pe larg.

Eu unul cred că aceasta chiar este adevărata istorie: evoluția ideilor. Nu cred că ideile sunt un produs al materiei și economiei, ci, dimpotrivă, ordinea socială și economică este o consecință a ideologiei.

137. *Poezia este o conjurație a zeilor?*

-Nu cred că Arta se împotrivesc religiei. Nu împărtășesc părerea clericilor care osîndesc arta sau o privesc cu suspiciune. Arta (Blaga zice: cultura) e calea noastră spre cunoașterea lui Dumnezeu cel neapropiat (Blaga zice:

366 DE ÎNTREBĂRI pentru NICOLAE STEINHARDT (VIII) (1 ianuarie 1988 - 11 martie 1989)

ascuns). Arta e mai degrabă un dar decît o conjurație a zeilor. Sau, dacă-i vorba așa, e mai degrabă o conjurație a oamenilor. Repet ce am spus în repetate rânduri: arta este nostalgia lui Dumnezeu, dorul de Dumnezeu (Kandiansky).

138. *Ființa istoriei naționale este inima adevărului rostit?*

-Ființa istoriei naționale nu poate fi rostită decît pe calea adevărului. Și reciproc: adevărul se poate formula valabil și substanțial numai în cimpul magnetic radiant al ființei naționale. Nu putem iubi o ființă națională sulemenită și artificială. Dragostea nu se sperie de adevăr. Prin chiar faptul rostitii în limba țării dovedim că-I suntem indisolubil legați, că ne exprimăm prin și întru ea.

139. *Experiența de viață a scriitorului este un concept depășit?*

-Nu există răspuns categoric la această întrebare. Depinde. Istoria literară oferă răspunsuri și negative și pozitive. Onicum, mă feresc de scriitorii ferecați în bibliotecă. Mais on aura tout vu. Nu, nu pot afla un răspuns ferm, se poate și așa și așa.

140. *Viața este o respirație a geniului?*

-Întrebarea mi se pare a reprezenta un simplu joc de cuvinte. Și nici nu o prea înțeleg. (A mai fost o întrebare căreia nu i-am răspuns deoarece nu am înțeles-o. Pe la nr. 120, cred. Rog să fie repetată, clarificată).

141. *Aș dori să analizați poemul CĂRȚILE de Mihai Eminescu.*

-E o poezie de mare noblete, mîrînimie și smerenie. Tot cu privire la Shakespeare: am scris că Voiculescu (în *Ultimele sonete închipuie*) a dovedit că a știut să-l iubească pe genialul Will mai mult chiar decît pe sine însuși. El de fapt urma pilda lui Eminescu.

Eminescu a înțeles perfect *universalitatea* lui S. Tot astfel Hugo, și el citat de mine: iubea la S totul: "La S. admir totul, ca o brută". Iar Eminescu iubește și el toate cele: și furtuna și cruzimea și moliciunea și linul și răul și binele și greșeala și dulceața și blîndețea și visurile.

Iubirea ce i-o poartă lui S. dovedește imensa *smerenie* a poetului ("Mă învățat ca lumea s'o citească" - iar poetul, ca orice artist autentic, nu se poate să nu fi fost mîndru și conștient de valoarea sa).

De reținut este, neapărat, caracterul *panteist* al poemului, un soi de nedistinție etică, o acceptare a lumii (prin S.) în *totalitatea* ei, bună și rea: E un poem Nietzschean.

Și foarte inteligent: așa și este S: atotcuprinzător, la el sunt toate cele: caraghosul și tragicul se împacă foarte bine. (De unde și biata îndignare a lui Voltaire).

Și *tainic*: cine-i înțeleptul cu ajutorul căruia desleagă problema morții lumii: Buddha? Hristos? (Ori Schopenhauer?)

Și cine-i cel de-al treilea maestru care-ți ține viu pe poet? E iubita? Incurcătura provine și din faptul că ambele substantive vin în românește de genuri diferite (nu în limba engleză). E iubirea în sine, ca atare? E *daimonul* său? Geniul său (în dublu înțeles)? E, oare, iarăși, Domnul? (deși nu pare verosimil, dar nici de necrezut) E, pur și simplu, dragostea în forma ei cea mai trupească, mai simplă, mai "tare" decît toate științele și toate *cărțile* și decît poezia chiar?

Părerea mea sinceră (și îndrăzneată) este că avem de a face cu o *strategemă poetică* (un truc!): poetul nu se referă la nimeni anume, la nimic precis, ci a recurs la un sfîrșit enigmatic spre a mîni faamecul poeziei (ca și sonetul lui Arvers). S-a retras îndărătul dreptului său sfînt și indiscutabil (de poet) de a nu lămurii, de a lăsa lucrurile neexplicate, de a nu rezolva nimic.

Cine oare poate să-i "adoarmă în brață"? Ori daimonul săgălnic ori iubita "copilă" ori - cine știe? - Pruncul liis?

Mie mi-ar conveni să trag spuza pe turta mea și să propun soluția din urmă. Dar nu o fac Rămîn la părerea de mai sus: e un artificiu poetic de mare clasă și totodată filosofic: lumea e taină, poezia e, mai presus de orice, tainică. S. e mare, îl adoră, mai mare însă e Taina Lumii acesteia.

Dar, zice Al. Paleologu: ce tot umblăm cu abțibilduri? Cine să-i adoarmă în brață de nu Veronica Micle? Ce mai încoace și încolo, maestrul de-al treilea, neîntrecutul, înțeleptul cel tainic e nimeni altul decît Veronica Micle. Asta e, de ne place ori ba!

142. *Ce vă spune azi ca valoare estetică și stilistică Bunavestire a lui Nicolae Breban?*

Nicolae Breban e un scriitor interesant, dar inegal. Atacă probleme majore, spirituale, existențiale. Dar stilist, vai, nu e! Estetic vorbind, nu contează, în lămbajul, stilul, exprimarea sunt adeseori insuportabile. Nu tot așa, însă, etic! Breban e unul din puștii noștri autorii cu adevărat atrași de marile probleme ale omului și misterele vieții.

143. *Ce definiție critică ar merita eseuul modern?*

- Sunt altele soiuri de eseuri moderne! O definiție unică nu le poate cuprinde. În general, eseuul modern e foarte cultural, erudit, influențat de structuralism și paninteligență. Influențat cum? Și-n bine și-n rău.

144. *Criticul Paul Zarifopol. Vă rog să-i definiți metoda, originalitatea operii.*

-E mai presus de orice un inteligent și

el. Un rafinat, dar și adinc. Al. Paleologu a dat în vileag acest caracter "adinc" al unui om ce părea numai deștept și cult. A greșit, măcar o dată: nu l-a înțeles deloc pe Vasile Pârvan. Dar e, hotărît lucru, degajat, cunoscător, captivant. Pare uneori frivol, însă nu-i. Ci elegant și dispus a scris numai pentru oameni deștepti, avizați.

Mi-este dor de oameni ca Zarifopol și Ralea - esești ai inteligenței, subțirii și profunzimii nepedante.

145. *L-ați cunoscut pe Petre Pandrea? Vă rog să-i faceți un portret.*

-Nu l-am cunoscut îndeajuns de bine pentru a risca un portret. A fost un om cinstit. Totuși nițel versatil. Vrednic de respect. A știut să sufere. Inteligent și cult, desigur. Nu peste un anume nivel (foarte onorabil). Împrejurările i-au fost neprielnice. Ar fi putut "da" mai mult. Viața nu prea l-a iubit. Și poate că și el a fost oarecum timid în raport cu asperitățile ei. O! de-am avea mulți ca el! N-am fost mereu de acord cu el, suferea și el de boala încrederii în superioritatea continuă a stîngii - dar mereu l-am respectat și simpatizat.

146. *Ce credeți că rămîne din poezia Mariei Banuș?*

-Numai cartea ei dinții *Țara fetelor* - îndrăzneată, cam foarte deșucheată, dar autentică și, fără îndoială, talentată. Și frumoasele traduceri din Rilke. Altminteri viciată pînă la os de știi dumnea-te ce.

147. *Cred că ați purtat de-a lungul timpului un dialog cu Laurențiu Fulga. Ce îl caracteriza ca om, ca scriitor?*

-Virgil Ierunca și Monica Lovinescu m-au certat că-l admir pe Fulga ca scriitor. L-am apreciat ca scriitor. L-am apreciat și ca om de ispravă. Se schimbăse întru totul, se lămurise și - lucru rar și nobil - procedase în consecință. Nu-și punea botnița la gură. Și a fost foarte curajos, foarte. A făcut mult bine. Mie unuia mi-a fost de mare folos, s-a purtat cum mai nobil, mai curajos, mai drept nici că se putea.

Oameni ca el, care știu să vadă, să se dezmeticească, să-și recunoască greșeala și să acționeze în consecință sunt vrednici de toată admirația și gratitudinea noastră a tuturor.

Îi păstrez admirația și recunoștință. Nu s-a "lămurii" numai pentru sine. A și făptuit și vorbit. Domnul a făcut și din el "o făptură nouă".

148. *Prințul Lampedusa e un model de scriitor care ar trebui urmat și la noi în sensul artei narative?*

-Desigur. Dar cine se va încumeta și cine va izbuti? Poate că A. E. Baconsky ar fi fost omul potrivit.

Imitația nu mi se pare bună în sine. Cred altceva: că n-ar strica să fie citit cît mai mult, ca și Eco, Flaubert, Michaux, Baudelaire (proza), Zarifol, Nabokov. Lecția: dezinvoltură, exigență (față de sine), nestereotipie. Excelente două eseuri ale lui Nabokov: despre Pușkin, despre Tolstoi. Le-am citit de curînd. Să nu ne ferecăm în limitele strîmte. Să deschidem larg ferestrele și ușile. Așa au făcut întotdeauna înaintașii. Libertate, dar nu numai măruntă și circumspectă. Nu demență, nu, dar vie și înflăcă.

149. *Vă rog să actualizați aceste sintagme și idei ale lui Nicolae Iorga: "Drumurile istoriei acestei națiuni trec prin inima lui Eminescu".*

-Iată o frază minunată a lui Iorga, încă una, e un specialist în formule putemice, aidoma lui Blaga.

Fenomenul Eminescu: perfecta indentitate dintre poet și neamul său. Căzurile sunt rare: nici la Goethe indentitatea nu e desăvîrșită cu neamul său. La ruși: Tolstoi? Mai curînd Pușkin. Cazuri certe sunt Shakespeare, Cervantes. La francezi n-aș ști să spun cu certitudine că nu greșesc. La români rezonanța dintre Eminescu și neam ține de ordinul surprizelor biologice și spirituale. Și, deci, rezonanță dintre scriitor și istoria poporului român. Eminescu a recapitulat-o, a restituit-o în valorile ei cele mai tainice cu o ușurință și o naturalitate care țin de miracol. Eminescu a făcut din istoria românilor mitologie, a ridicat-o la rang de mit, a dat adevărului istoric autoritate și prestigiu de mit.

ORIZONT POETIC

LIRICĂ GERMANĂ

GÜNTER GRASS

Bătălia navală

Un port-avion american
și o catedrală gotică
se scufundă
în mijlocul Oceanului Pacific.
Un tînăr vicar cîntă la orgă
făcîndu-și datoria pînă la sfîrșit.
Acum avioane și îngerî planează egal
Fără speranța de a putea ateriza cîndva.

Lansarea la apă

De dragul pescărușului
voi construi un vapor
voi fi bucuroș
în momentul lansării.
Pentru respectarea uzanțelor
voi purta o cămașă strălucitoare
și voi lăsa să curgă șampania.

Cine va ține discursul?
Cine e capabil să citească textul
fără a-și pierde vederea?
Președintele?

Cum oare să te botez?
Să numesc de pe acum
naufraziul tău Anna
sau Cristofor Columb?

Viața pe plajă

Privirea fixă și comică
a păsărilor artificiale
nî se ferește de soare,
dar oamenii
cu pielea arsă,
strălucitoare mîine,
clipeșc din ochi și caută copiii
rătăciți între gigantice păsări
și broaște monumentale.

Cutii de conserve
și tuburi îmbietoare,
fragmente de cochilii
și crusta de spumă
rămasă în urma refluxului
sînt toate nivelate
de buldozerele hotelului, în zilele
de luni,
înaintea sosirii oaspeților de vară.

Iar seara sub palmierii luminați
cînd vîntul
frămîntă clorul și nămolul din
adîncuri
murmură chitarele, plîng
glasuri cu accente exotice
de dragoste și de îndepărtatul război
din Vietnam la ora zborului.

Smulse din luna de miere
noile cupluri țin strîns paharele
în timp ce se ciocnesc de paza
de coastă,
de jocul umbrelor.
Pe o peluză mai potrivită jocului de golf
grupul improvizat își află
fericirea grație sticlelor frapate -
Crainicul meteo anunțase
apropierea
uraganului Alma.

În românește de Valentina PITUȚ

HANS MAGNUS
ENZENSBERGER

Spumă

(fragment)

Ce mai așteptați? Strîngeți-vă podoabele,
puneți-le în sîn, împachetați totul
chiar și plăcerile
Să nu uitați masca de gaze și sutienu!
Cumpărați-vă coșciuge cu aer condiționat
și apă de gură! Desigur, desigur, prețurile
cresc!
În curînd veți avea șmirghel în gît

Cumpărați-vă rapsozi, mari maeștri.
Cumpărați-vă ziua de luni, marea;
ghiulele și bombe, chiar un aeroport.
În lături cu geniile!
Cumpărați-vă otrava, pe care eu, s-o sugeți, pe
limbă v-o pun ca să vă ucid!
Cumpărați-vă cultură și mestecați-o ca pe
Kaugummi între fălci!
Deveniți mai fluizi. Goliți buzunarele!
Umpleți valizele. Stocați totul ce se mai
poate stoca. De ce nu? Nu se moare din asta!
zău așa. Trebuie să mai existe un dobitoc
cu hormoni de maimuță în casele de nebuni!
Hai, cine aruncă aici, primul, piatra?

În românește de A.I. ȘURLEA

REMBRANDT: Femeie lîngă sobă